

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

MAJ 4 • 2003

Barnens Dag-nålar

Romersk denar som karonsmynt i vendeltidsgrav

Drottning Kristinas medaljstampar från Rom

Pris 20 kr

Träffa
**Svenska Numismatiska
Föreningen på**

**MYNTMÄSSA
i Olofström**

den 19 juli 2003 kl. 11-15
(Folkets hus, Östra Storgatan)

Föreningen säljer litteratur.
Passa på att ställa frågor om vår
verksamhet och kom med
råd och idéer för våra kommande
130 år (SNF fyller 130 år i år!).

Uppllysningar:
Dan Carlberg Tfn: 0476-102 25

**SVENSK
NUMISMATISK TIDSKRIFT**

har en upplaga på 1.400 ex.
Ca 1/10 av dessa når utanför Sveriges gränser
– Norden, Europa, USA.
Tidningen kommer ut med 8 nr per år:
första veckan i
februari – maj, september – december.

Våra annonspriser är jämförelsevis låga.
För annonsering kontakta Göran Wahlquist,
tel 070-682 80 03 (kvällstid och helger).

Prisexempel:

1/1 sida (151 × 214 mm)	1.800:–
2:a omslagssidan	2.200:–
4:e omslagssidan	2.500:–
1/2 sida (151 × 105 mm)	1.000:–
1/4 sida (72 × 105 mm)	500:–
1/6 sida (47 × 105 mm)	350:–
1/12 sida (47 × 50 mm)	175:–

Sista materialdag: Den 1:a i månaden före utgivning.
Heloriginal eller manus och gärna skiss
sändes till Göran Wahlquist efter överenskommelse.

*Annonser som ej är förenliga med
SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.*

Innehåll SNT 4 • 2003

Artiklar och notiser

"Vilken dag är längst på året? Barnens dag!"	76
Amerikas konfedererade stater och krigsekonomiens svårigheter	82
Romersk denar som karonsmynt i vendeltidsgrav	85
Kring drottning Kristinas medaljstamper från Rom	86
Karl Goetz och Lusitaniamedaljen	88
Några anteckningar om fenomenet felvänd etta på Johan III:s mynt	90
Förslag på 1000-kronorsedel från 1885	91
ICOMON-möte i Beijing 2002	92
Mynt och medaljer i bouppteckningen efter Gustav III	94
Stipendium till författare av medaljbok	94
Norska nödsedlar från maj 1940	95
Några aktiebrev från Uddevalla-Vänersborg-Herrljunga Järnvägs Aktiebolag	96
Framtidsfunderingar kring föreningens verksamhet	98
3:e Internationella medaljbiennalen i Seixal	98
"Självväxlande femma"	99

Stående rubriker

Utställning. "Visa mig vägen..." – heliga Birgitta 700 år	98
Auktioner	98

Omslag

Det är 700 år sedan heliga Birgitta föddes (1303-1373). Omslagsbilden visar fransidan till en medalj som präglades till 600-årsjubileet av hennes helgonförklaring 1391 och visar en birgittinernunna i Vadstena kloster. Medaljen tillverkades vid Myntverket i Eskilstuna och beställare var Samfundet Kungl. Myntkabinetts Vänner. Konstnär Ernst Nordin. Foto Gabriel Hildebrand. Se sid 98 och 100 angående Kungl. Myntkabinetts nya utställning.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98

onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00

Fax 08-667 07 71

E-post: info@numismatik.se

Postgiro 15 00 07-3

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428

114 84 Stockholm

Tel 08-5195 5300

Fax 08-411 22 14

E-post: info@myntkabinettet.se

Ansvarig utgivare:

Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:

Monica Golabiewski Lannyb

Annonser och auktionskalender:

Göran Wahlquist

070-682 80 03 (kvällstid och helger)

Prenumerationer:

Pris 160 kr/år (8 nr)

Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse
samt Sven Svenssons stiftelse

Tryck:

Masterprint Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Föreningsaktiviteter

SEPTEMBER

17 Kristina – Mynt och medaljer

Plats Banérgatan kl. 18.30

Lars O. Lagerqvist berättar om drottning Kristina på mynt och medaljer.

OKTOBER

7 Gustav Vasa och hans söner

Plats Banérgatan kl. 18.30

Johan Wihlander berättar om och visar bilder av Gustav Vasas och hans söners mynt.

NOVEMBER

29 SNF:s 130-årsjubileum

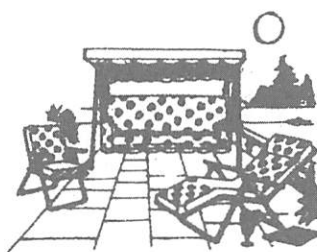
Denna helg firar vi föreningens 130 år. Programmet är ännu ej klart, men boka helgen redan nu! Ur programmet: auktion med material ur Sven Svenssons samling, myntmässa samt middag.

DECEMBER

11 SNF:s julfest

Plats Banérgatan kl. 18.30

Julfest på Banérgatan.

SNT
önskar sina
läsare en trevlig
sommar!

Svenska Numismatiska Föreningen

Adress: Banérgatan 17 n.b. Buss 4, 44; T-bana Karlaplan

Kansli: Besökstid 10.30-13.00 onsdag – torsdag.

Stängt: Midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

Hemsida: www.numismatik.se

Kungl. Myntkabinettet

Adress: Slottsbacken 6, Buss 43, 46, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

Utställningar: Måndag – söndag kl. 10.00-16.00.

Numismatiska boksamlingen: Torsdagar kl. 13.00-16.00.

Hemsida: www.myntkabinettet.se

”Vilken dag är längst på året? Barnens dag!”

Av Eva Wiséhn

ett av de mer livskraftiga välgörenhetsjippon som skapades vid sekelskiftet 1900 var Barnens Dag, en i Stockholm och flera andra orter årligen återkommande fest. Avsikten med festen var att skaffa ekonomiska medel för att bereda sommarvistelse på landet för barn från sämre lottade hem.

Föreningen för Skollovskolonier

Fattigdom och sjukdom gjorde livet svårt att leva, inte bara för vuxna utan kanske ännu mer för barn. I Stockholm fanns ett stort antal filantropiska föreningar, som på olika sätt försökte hjälpa nödställda och sjuka.

Den till Stockholm år 1884 nyinflyttade lärarinnan Agnes Lagerstedt¹ från Askersund såg den misär många av hennes skolbarn levde i. Genom kampanjer för skapandet av sommarkolonier för barn kunde hon tillsammans kollegan Bertha Sohlman hjälpa de mest utsatta barnen. År 1884 erbjöds arton barn att få åka på sommarkoloni. Platsen var Tulka i Häverö socken i Roslagen.

År 1885 fick verksamheten en fastare form genom att Föreningen för Skollovskolonier grundades under kronprinsessan Victorias beskydd. Föreningens syfte var att ”på landet, helst i skärgården, anordna sommarkolonier för svaga och sjukliga skolbarn, företrädesvis från Stockholms folkskolor.”² Detta år kunde 353 barn från Stockholm erbjudas plats på kolonier.

Verksamheten blev snabbt etablerad och bedrevs främst med medel från välgörenhet men också med insamlingar genom majblomme-föreningar och religiösa föreningar. Donationer och bidrag stödde arbetet men ännu mer pengar behövdes för att kunna driva verksamheten.

Barnens Dag

Den första tanken på en särskild Barnens Dag framfördes av grosshandlaren Axel Eliasson³ (fig. 1) under Pressens vecka år 1900 i Publicistklubben (SBL s. 334). Hans förslag avsåg främst att skapa festligheter och inte att behållningen skulle gå till barnhjälp. År 1903 anordnades emellertid i Köpenhamn på initiativ av distriktsläkaren Johan Gottlieb Carlsen en ”Børnehjælpsdag” med bössinsamling på gatorna. Det dan-

1. Axel Eliasson, Barnens Dags festspels skapare.

Repro ur Svenskt Biografiskt Lexikon.

”Sällan eller aldrig har väl en välgörenhetstillställning här i Stockholm – räkna deras antal den som kan – motsetts med så allmänna och varma sympatier som ”Barnens dag” till förmån för skollovs-kolonier samt för sjuka och fattiga barn...” (SvD 13 maj 1905).

ska initiativet ledde till att man i Stockholm firade den första ”Barnens Dag” den 12-14 maj år 1905. Under uppropet ”I dag är den stora insamlingens dag. Håll er beredd att giva er tribut så som varje stockholmare bör göra, som vill att hans stad i en framtid skall ha friska, starka, verkningkraftiga medborgare... Känn det ansvar som åligger oss mera lyckligt lottade i samhället!” lyckades Virgin samla in nära 75 000 kronor.

Initiativtagare till dagen var direktör Claes Virgin⁴ (fig. 2). Virgin var försäkringsman och grundade bl.a. 1890 Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget. Under tre år, 1905-1907, fungerade han som vår förste ”Barnens Daggeneral”.

Även i Stockholm var det framförallt genom bössinsamling på gator och basarer som man samlade in pengar. Men det fanns också en hel del andra mer spektakulära in-

slag under festdagarna. ”Öfver de söndagspromenerande folkmassorna tustade sig nu svärmen af nära två tusen böss-skramlare med en ihärdighet som lofvade ett lysande utbyte och som af offren fördrogs med det mest älskvärda humör.” (Dagens Nyheter 15 maj 1905). Varje bössinsamlare bar ett märke med nummer, väl synligt, och var speciellt utvalda för uppgiften. Det var den ”hyggligaste ungdomen som Stockholm öfverhufvud kan prestera”. Det ekonomiska resultatet blev mycket gott. Behållningen överlämnades till överståthållaren, vilken skapade en kommitté med uppgift att fördela pengarna. Tyvärr uppstod redan tidigt stridigheter inom kommittén och kritiken utifrån mot verksamheten var stundtals stark.

År 1907 övertog överste Ivar Virgin ledningen av verksamheten. Barnens Dags expedition var inhytt i f.d. norska ministerhotellet, där bankör Burmans sterbhus ställt tio rum till förfogande. Chefen J. Almquist arbetade här tillsammans med ett antal biträden.

År 1909 bildades Barnens Dags Förening. Detta års Barnens Dag blev misslyckad, mycket på grund av vädret. Därför blev det svårt att hitta någon som var villig att ta på sig arbetet med anordnandet av festligheterna 1910. Sent omsider engagerades grosshandlare Axel Eliasson – mannen som en gång kom med förslaget till en ”Barnens Dag”. För det stockholmska firandet var Eliasson den som åren 1910-1931 gav festspel och andra evenemang en fantastiskt prägel. Han omskapade Barnens Dag efter den idé som han presenterat redan 1901. Idén var att göra dagen till en folkfest med tyngdpunkten på barnens medverkande och deltagande. Hans paroll löd ”För Barn, genom Barn”.

Insamlandet av pengar genom ”bösskrammel” frångicks mer och mer. Eliasson ville komma ifrån ”tiggeriet” och i stället ge allmänheten valuta för de pengar de la ut på Barnens Dags-firandet. Det skapades en särskild Barnens Dag-knapp, som berättigade till inträde till alla festligheter (fig. 3 och 4).⁵ Man bjöd på lek, spel och dramatik. En god hjälp hade Eliasson av folkskollärare Christoffer Wassberg som var lekledare under många år.

2. Medalj över Claes Virgin utförd av John Runer 1927.

3. Barnens Dag-nålar från Stockholm av emailjerad metall.

De tre nedersta till höger är av plast. Nålarna tillverkade 1916-1960-talet. Formgivare okända. Något förminskade.

Från och med 1912 fick Barnens Dag i Stockholm bestämda dagar, nämligen tredje lördagen och söndagen i september. Genom en god marknadsföring och affischering på staden fick dagen stor genomslagskraft (fig. 5). År 1921 såldes 350 000 lotter à 2 kronor under några få dagar. Revisorer för Barnens Dag utsågs av överståthållaren.

Från Stadions tillkomst 1912 för-lades festligheterna dit. Vid Barnens Dags festspel på Stadion kunde flera tusen barn medverka. På grund av krigsutbrottet 1914 gjordes dock ett uppehåll det året. År 1920 döptes dagen om till "Barnens Dags festspel". Festspelen utvecklades till att under en tid bli den största friluftsfesten i

Sverige. Barnens Dags Förening lät 1920 utdela en medalj "För uppoft-rande gärning till fattiga barn väl". Den förste medaljören blev naturligt-vis Axel Eliasson (fig. 6). Medaljen utfördes av Tore Strindberg 1921.

Då Stockholms nya stadshus invigdes 1923 var Eliasson genast fram-me för att arrangera festen där. Barnens Dags festspel blev därmed den första festen där efter själva invigningsfesten. Festspelen arrangeras runt om i staden, bl.a. på Söder Mä-larstrand och i den nybyggda Cen-tralstationen. Under festspelen 1930, d.v.s. till 25-årsjubileet av festlighe-terna, belönades Eliasson av kungen med en guldmedalj för "medborger-lig tjänst".

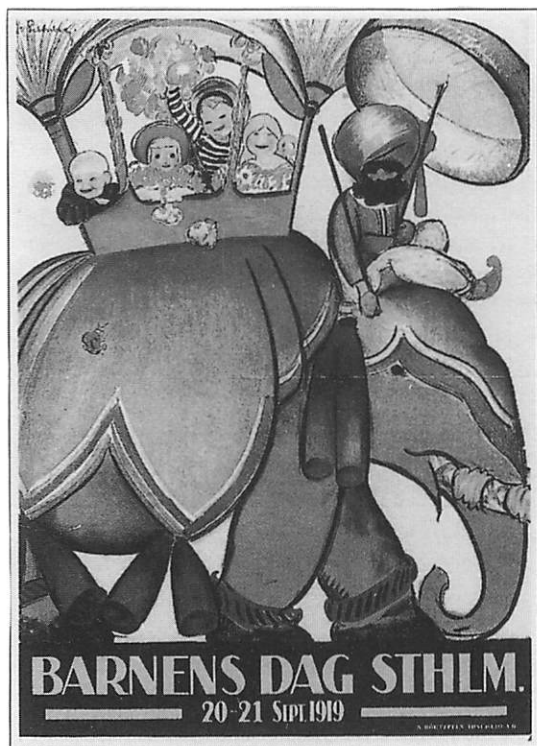
Från att ha varit en årligen åter-kommande fest kompletterades den med julmarknad och vårfest på Skan-sen. År 1964 var det större fest än vanligt, eftersom man behövde byg-ga upp en större fond inför 60-årsju-bileet. En genomskinlig sparbössa i form av en pyramid sattes upp på Sergels torg. Stockholmsarna uppma-nades att fylla sparbössan med fem-kronorssedlar.

Barnens Dags Förening

År 1909 instiftades Barnens Dags Förening med syfte att "bereda obe-medlade Stockholmsbarn sommar-vistelse på barnkolonier", d.v.s. hel-dygnsomsorg under sommaren sam-tidigt som de anordnade festlighe-

4. Barnens Dag-nålar i papp.
Nålarna tillverkade 1936-1960-talet.
Formgivare okända.

5. Affisch inför Barnens Dag på Skansen 1919. Konstnär Torsten Schonberg. Repro från Nöjeslexikon.

6. Medalj präglad av Barnens Dags Förening tilldelad Axel Eliasson. Konstnär Tore Strindberg 1921.

terna en gång om året. Från 1911 till 1941 utgavs tidningen "Barnens Dagblad", och under en period var prins Wilhelm redaktör. Behållningen för tidningen gick till största delen till verksamheten.

Skollovskolonier

De skollovskolonier som tack vare dessa medel kunde upprätthållas var i första hand den år 1911 inköpta egendomen på Lingslätö, kallad "Barnens ö"⁶ i Vaddö socken i Stockholms skärgård. Här hade redan 1905 startats s.k. ersättningskolonier genom Östermalms skollovsförening. Området ägdes av Samnäs AB, vilket hade planerat att anlägga ett havsbad i kontinental stil där. Den planerade järnvägen kom emellertid aldrig till stånd, och därför var bolaget villigt att sälja området för 50 000 kronor och att dessutom donera 5 000 kronor för verksamheten.

Barnens Dags konsert

I samband med Barnens Dag den 17 september 1915 bjöd AB Stockholmstelefon sina abonnenter på telefonkonserter. De som ville höra konserterna begärde bara "Barnens

Dags konsert" hos telefonisten. För abonnenter i Stockholm var avgiften 25 öre, medan landsorten fick betala 50 öre. Konserterna blev en stor succé. Ungefär 10 000 lyssnade på dem, men man kunde bara koppla 4 000 åt gången, uppdelade på 200 per grupp. En lustig bieffekt var att man inom grupperna kunde samtala med varandra. Konsertartisterna framförde både solosång, körsång och instrumentalmusik under ledning av dir. Emil Carelius, operasångarna Åke Wallgren och Bartold Schwebach samt skådespelaren Axel Ringvall. Konserterna utsändes genom en enorm starkströmsmikrofon uppställd på telefonstationen på Norra Smedjegatan 32.

Barnens Ö

Det byggdes fler och fler kolonier inom området, och år 1921 fanns det 43 kolonier som kunde ta emot dels barn under skolåldern och dels folkskolebarn och gossar ur Stockholms allmänna läroverk. Pengarna för att bygga kolonierna kom från Barnens Dag-festerna och från stora donationer från firmor och privatpersoner. Stugorna fick namn efter donato-

erna som t.ex. Åhléngården, Cervinska och Wassbergs gård. År 1943 blev ett rekordår för verksamheten, då inte mindre än 6 167 barn fick åka på koloni. Ända fram till 1980 drevs verksamheten på Barnens Ö av Barnens Dags Förening. På 1970-talet fick verksamheten ekonomiska svårigheter, eftersom det då var svårare att få fram medel för byggnadernas underhåll. År 1980 bildades Stiftelsen Barnens Dag, som har till uppgift att underhålla och förvalta byggnaderna. Stiftelsebildarna var Barnens Dags Förening i Stockholm och Stockholms stad.

Idag består Barnens Ö av 23 kolonigårdar för totalt 1 100 barn samt en konferensanläggning med ett tjugotal hus och ca 200 sängplatser för gäster. Koloniverksamheten har fram till 1999 genomförts av Sommarbarnsbyrån i Stockholms stad. Från år 2000 finns inte denna verksamhet kvar. Av denna anledning kommer fortsättningsvis ägaren Stiftelsen Barnens Dag att bedriva verksamheten. Antalet kolonier har sjunkit stadigt sedan 1960-talet, och numera inriktar man sig mera på det pedagogiska innehållet i verksamheten.

Barnensdag-ledares förening

Lennart Bernadotte af Wisborg (1938-1941), var Barnens Dag-general och ordförande i Sveriges Barnens Dagsledares förening (fig. 7). Föreningen skapades som en följd av att det stockholmska initiativet till Barnens Dag fick efterföljare i ett stort antal städer under 1920-30-talen och man behövde duktiga lekledare. Föreningen lät dela ut medaljer och plaketter

8. Medalj och plakett att delas ut till Barnens Dagsledare. Konstnär okänd.

7. Barnens Dag-generalen HKH Prins Lennart vid Barnens Dag 1939. Repro från Nöjeslexikon.

till förtjänta Barnens Dagledare (fig. 8). Respektive Barnens Dagförening lät också dela ut minnesmedaljer och -plaketter (fig. 9).

Näst efter Stockholm kom Göteborg med stora festligheter och stora intäkter. Idén spred sig sedan från stad till stad i Sverige och firades med festtåg under ledning av särskilda Barnens Dag-generaler. Det anordnades program- och märkesförsäljning, tombolor och insamlingar (fig. 10). Även barntåg, motsvarande 17 maj-firandet i Norge, och med inslag av karnevalsfirande anordnades.

Barnens Dag idag

I takt med det ökade välståndet firas inte längre Barnens Dag varje år. Det senaste Barnens Dag-firandet i Stockholm ägde troligen rum 1980. Barnens Ö drivs fortfarande, men Barnens Dags Föreningen har upphört. Föreningens arkiv finns förvarat på Stockholms Stadsarkiv. Här finns ett stort bevarat material för den intresserade.

Litteratur

Bonniers Konversationslexikon, Band 1, Stockholm 1922.

Bra Böckers Lexikon 2000. Höganäs 1995.

Börjeson, M., Hofsten, A., Kollo 1885-1985. Oskarshamn 1985.

Eriksson, U. M., Nöjeslexikon. Höganäs 1989.

Hollari, S., Barnens dags förening 1905-1925. De välgörande entreprenörerna? Licentiatavhandling. Ekonomisk-historiska institutionen. Stockholm 2000.

Hollari, S., Holmberg, J., Kollo. Århundradets sommarliv. Värnamo 1996.

Larsson, C., Jonsson, R.: Kollo på Barnens Ö. Helsingborg 1984.

Nationalencyklopedien. Bra Böcker förlag AB 1997-2000.

forts. sid. 82

9. Medalj och plakett till minne av Barnens Dag i Mora. Motivet påminner om konstnärinnan Annie Bergmans illustrationer till sagan "Dalhästen" i *Min skattkammare*, del, 1947.

10. Barnens Dag-nålar från övriga Sverige. Något förminskade.

Nordisk Familjebok. Stockholm 1924, 1927, 1934.

Svensk Uppslagsbok. Malmö.

Svenska Män och Kvinnor. Stockholm 1944, 1955.

Svenskt Biografiskt lexikon (SBL). Stockholm 1950.

Wiséhn, I.: Barnens dagsinsamlingen 1909. SNT 1990:2 s. 33.

<http://www.alvstranden.hagfors.se/hagfors/biblioteket/dixner/Artiklar>

<http://www.telemuseum.se/historia/teatrophon>

<http://offensiva-aseda.com/htm/barn.htm>

<http://www.barnens-o.org/om/bildspel/bs-historik.html>

Noter

- 1 Anna Lagerstedt (1850-1939) var lärarinna vid Hedvig Eleonoras församlings folkskola. År 1889 tilldelades hon ett Lars Hierta-stipendium och fick möjlighet att studera de fattigas förhållanden i London.
- 2 Föreningen Skollovkolonier (1885). Berättelse och redovisning, s. 3.
- 3 Axel Eliasson var affärsman och öppnade 1890 ett konstförlag med vykort och papper en gros i Stockholm.
- 4 Claes Virgin grundade 1890 Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget. Och Svenska arbetare försäkringsbolaget (numera Valand). Han var även verkställande direktör i Svenska pansarbåtsföreningen. Han verkade ofta för filantropiska ändamål.
- 5 Tillverkare av dessa märken var bl.a. Alois Ritter, Westins, Lagerströms, Sporrongs, Arroes och KABO. De tre förstnämnda uppköpta av Sporrongs.
- 6 Barnens Ö är numera ett vedertaget namn på ett sammanhängande område som är beläget i Väddö socken i Stockholms län.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS

MEDLEMSNÅL

kan rekvideras från kansliet!

Pris: 35 kr + porto

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider

Vardagar 10.00 – 18.00

Lördagar 10.00 – 14.00

Regeringsgatan 6

111 53 Stockholm

Tel. 08-411 50 81

Fax. 08-411 52 23

Amerikas konfedererade stater och krigsekonomiens svårigheter

Av Ian Wiséhn

Det amerikanska inbördeskriget fördes åren 1861-1865 mellan nord- och sydstaterna. Länge var den allmänna uppfattningen att kriget startats på grund av negerslaveriet i de södra staterna – ofta kallade slavstaterna. Idag brukar man mest utgå från andra orsaksgrunder. Konflikten berodde ytterst på de motsättningar som under 1800-talet uppstod mellan jordbruksstaterna i söder, präglade av storgods och aristokratisk livsstil, samt industristaterna i norr med storstäder, växande immigration och borgerlig ideologi.

Sydstaterna, som var ekonomiskt beroende av odling av framför allt bomull och tobak, krävde frihandel, medan nordstaterna med sin snabbt växande industri önskade behålla och förstärka skyddstullarna. Samtidigt hävdade sydstaterna att slaveriet var en förutsättning för produktionen av bomull och tobak, medan det i nordstaterna restes starka ideologiska krav på slaveriets avskaffande. När det republikanska partiet bildades 1854 blev slavfrågan akut. Republikanerna hade nämligen krav på bevarandet av skyddstullar och avskaffande av slaveriet. Då republikanernas kandidat, Abraham Lincoln, vann presidentvalet 1860 utträdde elva sydstater ur unionen och bildade Amerikas konfedererade stater.

I SNT 2003:1, s. 16-17, har Daniel Golabiewski och Monica Golabiewski Lannby skrivit en artikel med rubriken "Om slaverifrågan i amerikanska inbördeskriget utifrån en sedel från Richmond, Old Virginia". Med tanke på den artikeln kan det vara lämpligt att komplettera med något om den ekonomiska situationen som de konfedererade staterna hade att tampas med.

Kostnader

Inbördeskriget kostade de konfedererade staterna ca 2,1 miljarder dollar. Man hade emellertid varken ett utbyggt skattesystem eller finansiella reserver för att klara ett utdraget krig. Säkert räknade man med att raskt vinna över nordsidan. Regeringen hade dåliga ekonomiska kunskaper och den löste finansiella problem med *ad hoc*-lösningar.

*"Great God, what a people,
two hundred and fifty different
sorts of shinplasters, and
not one dime in silver to be seen!"*

I april 1861 hade sydstatsregeringen endast 27 miljoner dollar i guld och silver (både myntat och omyntat). Det mesta av regionens rikedom var bundet till markegendomar, slavar och jordbruksprodukter. Av dessa tre tillgångar var det endast jordbruksprodukterna som snabbt kunde förvandlas till likvida medel.

Presidenten Jefferson Davis utnämnde Christopher G. Memminger till sin finansminister. Memminger var född i Tyskland och hade i South Carolina lyckats bli en framgångsrik jurist och en stor slavägare. Före kriget hade Memminger förespråkat en ekonomi som helt byggde på en metallvaluta. Kriget tvingade honom att ändra ståndpunkt och i stället utge sedlar till ett värde av ca 1,5 miljarder dollar.

Krigslån och sedlar

Allmänheten uppmanades att betala pengar till olika krigslån. Den konfedererade regeringen lånade också pengar på den internationella marknaden. Främsta långivaren var det franska bankirhuset Emile Erlanger. En mycket impopulär åtgärd var att konfiskera olika typer av förnödenheter som ägdes av privatpersoner. Staten började också beskatta personliga egendomar som guldklockor, pianon, vagnar – men inte slavar. De mäktiga slavägarna hade nämligen lyckats förhindra detta.

Tidigt utgavs sedlar i de södra staterna. Dessa var ofta en förvirrande blandning av pengar. De utgavs av The Confederate Treasury, de enskilda staterna, lokala banker, enskilda företag och av järnvägsbolag. En tidningsredaktör från Mississippi skrev: *Great God, what a people, two hundred and fifty different sorts of shinplasters* [d.v.s. sedlar i små valörer], *and not one dime in silver to be seen.*

De olika tryckerierna som framställde sedlar lyckades inte ta fram tillräckligt acceptabla sedlar med full-

1. The Confederate States of America, 100 dollar 1862. Sedel tryckt hos Keatinge & Ball. På mittbilden syns slavar som arbetar på bomullsfälten. I ovalen till vänster finns ett porträtt över John C. Calhoun och till höger en oval med en stående kvinna som representerar "Columbia". Calhoun (1782-1850) hade en brokig politisk karriär. År 1828 blev han vald till vicepresident och vid flera tillfällen försökte han bli president.

2. The State of Louisiana, 5 dollar 1862. Mittbilden ägnas ämnet "South Striking Down Union". Sedeln är tryckt hos B. Duncan i Columbia. Normalt skulle den ha tryckts i New Orleans, men denna stad hade erövrats av Förenta Staternas armé i april 1862.

3. The Confederate States of America, 50 cent 1863. I ovalen finns presidenten Jefferson Davis porträtt i profil. Sedeln är tryckt hos Archer & Daly i Richmond. John Archer flyttade 1861 från New York till Richmond i Virginia. Han bildade ett tryckeriföretag, Joseph Daly. De skulle trycka frimärken till de konfedererade staterna på grund av svårigheterna under kriget med att importera frimärken och tryckplåtar från det engelska företaget De La Rue & Co. Den nordamerikanska flottan blockerade de nämligen sydstatshamnarna. Detta var den enda seddel som tryckeriet framställde.

President Jefferson Davis kom själv till platsen för att tala till de uppretade kvinnorna:
You say you are hungry and have no money, skrek han. Here is all I have!

god säkerhet. Vid några tillfällen avslöjades falsksmyntare på grund av att deras sedlar var bättre gjorda än de statliga!

Prisökningar

Matutgifterna för en vanlig familj steg kraftigt – från \$6.65 per månad 1862 till \$68.00 vid mitten av år 1863. Nordsidans federala sedlar var värda fyra gånger så mycket som sydstaternas. De federala sedlarna cirkulerade fritt i Södern under hela kriget. Mest eftertraktade var Förenta Staternas guldmynt. Nordsidans pengar var viktiga inslag i ekonomin och gjorde att de konfedererade staterna aldrig blev helt ekonomiskt oberoende. Priserna i Södern ökade med 10% per månad. En domare i South Carolina skrev: *You take your money to the market in the market basket and bring home what you buy in your pocketbook.*

Kriget hindrade aldrig handeln mellan Nord och Syd. Flera av de rikaste plantageägarna i Södern handlade mer eller mindre öppet med köpmän i Förenta Staterna. Man mutade soldater på båda sidor för att de skulle blunda för handeln. Bomullsbalar transporterades norrut samtidigt som federala pengar fördes söderut. En plantageägare i Mississippi sa: *I wish to fill my pockets. I can in five years make a larger fortune than ever.*

Självfallet var många soldater förbittrade över att civila köpmän blev rika på de stridandes bekostnad. En officer skrev hem: *The fact is that ... Yankee gold is fast accomplishing what Yankee arms could never achieve – the subjugation of our people.*

Krigsproblem

Allt eftersom kriget fortsatte började sydsidan att få problem både med krigföringen och på hemmafronten. Som exempel på det senare återges här en incident från den 2 april 1863. Den dagen samlades flera hundra kvinnor i centrala Richmond (de konfedererade staternas huvudstad). Kvinnorna protesterade mot de skyhöga priserna och började snart rusa runt skrikande bland affärerna för att förstöra och plundra. Trupper skickades ut för att hindra fortsatta plundringar. President Jefferson Davis kom själv till platsen för att tala till de uppretade kvinnorna: *You say you are hungry and have no money, skrek han. Here is all I have!* Han tog upp lite mynt ur fickan och slängde

ut dem bland kvinnorna. Han sa åt dem att skylla allt på Yankeesidan som var orsaken till alla problem och inte låta kritiken gå ut över hans regering. Han varnade kvinnorna och sade att de måste försvinna från platsen inom fem minuter annars skulle soldaterna skjuta på dem. När fyra minuter hade gått hade kvinnorna fortfarande inte rört sig. Då tittade Davis på sitt fickur och sade: *My friends, you have one minute left.* Då försvann kvinnorna till sina hem.

Pengarna tar slut

I juni 1864 ersattes Memminger av en ny finansminister, nämligen George A. Trenholm. Denne var en rik affärsman från Charleston i South Carolina. Trenholm införde fler skatter och utökade försäljningen av krigslån. När detta inte räckte, ökade han tryckningen av sedlar. Följden blev naturligtvis en starkt ökad inflation. Under månaderna strax innan det avgörande slaget vid Appomattox i april 1865 uppmanade Trenholm söderns befolkning att donera pengar till den konfedererade staten. Själv skänkte han över 200 000 dollar. Men dessa patriotiska uppoffringar hade liten effekt på krigets slutliga utgång.

Under krigets sista månader fick Trenholm allvarliga klagomål från generalen Robert E. Lee och andra höga officerare. Klagomålen gällde den uteblivna betalningen till trupperna. De hade inte fått några pengar på flera månader. Frågan är om trupperna hade blivit så behjälpta av solden. Vid början av år 1864 var \$1 värd lika mycket som 5 cent före kriget och vid krigslutet år 1865 var dollar sedeln praktiskt taget värdelös. Det har gjorts en uträkning om inflationen under hela krigsperioden 1861-1865 och man har då kommit fram till 6 000%.

Litteratur

Catton, B., *The Penguin Book of the American Civil War*: Harmondsworth 1967.

Heidler, D. S. & Heidler, J. T., *Encyclopedia of the American Civil War. A Political, Social and Military History*. New York 2000.

McPherson, J. M., *Battle Cry of Freedom. The Civil War Era*. London 1990.

Rystad, G., *Den bittra fejden. Nordamerikanska inbördeskriget 1861-1865*. Falun 2000.

Slabaugh, A. R., *Confederate States Paper Money*. Iola 1998.

Ward, G. C., *The Civil War. An Illustrated History of the War Between the States*. New York 1998.

4. The Confederate States of America, 100 dollar 1861.

Sedel tryckt hos tryckerifirman Hoyer & Ludwig i Richmond, Virginia. Företaget tryckte även frimärken, kort och litografiska affischer. De flesta av deras anställda kom från Baltimore i USA och allt papper smugglades från USA.

Mitt på sedeln finns en scen som visar hur slavar lastar bomullsbalar på en vagn. På den vänstra sidan finns en stående sjöman.

5. The Confederate States of America, 20 dollar 1861.

Sedel tryckt hos Hoyer & Ludwig i Richmond, Virginia.

Ludwig Hoyer och Charles L. Ludwig hade många tryckeriupdrag från regeringen i Richmond och de tryckte även sedlar till lokala banker i Virginia. Deras samarbete upphörde i och med krigsslutet 1865 och i stället ingick Charles L. Ludwig i ett kompanjonskap med Edward Keatinge, som var delägare i tryckeriet Keatinge & Ball. Samarbetet varade emellertid endast fram till 1867 då Keatinge flyttade till New York.

6. The Confederate States of America, 10 dollar 1863.

Sedel tryckt hos tryckerifirman Keatinge & Ball i Columbia, South Carolina. Mitt på sedeln syns regeringsbyggnaden i Richmond och till höger porträttet på Robert Hunter (1809-1887), som under ett par år var medlem i sydsidans regering.

Foto KMK.

Romersk denar som karon Smynt i vendeltidsgrav

Vid arkeologiska utgrävningar som Riksantikvarieämbetet utförde år 1969 av ett av de två gravfälten på Rakåsen vid Hällby, Folkesta 7:1 (fornlämning 32) i Torshälla socken, Södermanland, påträffades bland mycket annat ett romerskt silvermynt, en denar, från mitten av 100-talet e.Kr. Gravfältet hade använts under en lång period och dateras från yngre bronsålder fram till vendeltid.

Omkring 35 gravar undersöktes, varav de flesta utgjordes av enkla stensättningar innehållande endast ett fåtal fynd, men som dateras till yngre bronsålder och senare. Den grav som denaren hittades i kan emellertid dateras till 700-talet, d.v.s. vendeltid (ca 550-800). Till skillnad från de övriga undersökta gravarna var denna synnerligen rikt utrustad.

Med större stenar hade graven delats i ett större och ett mindre rum. I det östra mindre rummet påträffades benrester efter en kvinna, som varit i 30-40-årsåldern vid gravläggningen, samt bl.a. två bronsspännen och pärlor. Spännena är ornerade i en för 700-talet karakteristisk djurstil, mycket fantasifullt och konstnärligt utförda. I den västra större gravgömmen fanns de brända resterna efter en man i samma ålder. Här hittades även järnritar som bör härröra från en båt som mannen gravsattes i. Det är också i denna grav som myntet påträffades.

I rapporten från undersökningen antas att myntet lagts ned som ett s.k. karon Smynt eller färjepening, d.v.s. betalning till färjkarlen över dödsfloden. Denna ursprungligen grekiska sedvänja att ge den döde ett mynt eller annat av värdefull metall för den sista resan är mycket utbredd och förekom även in i kristen tid. Karon är namnet på den färjkarl, dödsängel, som i underjorden mot en *obol* (under antiken ett litet grekiskt silvermynt) förde de döda över floden Styx i både den grekiska och romerska mytologin. Seden förekommer inom Norden under romersk järnålder och folkvandringstid. Det tycks däremot som om exemplet från Hällby utgör ett sällsynt myntfynd i en vendeltidsgrav. Gräslund konstaterade (1967 s. 174) att bruket under vendeltiden tycks ha råkat i glömska, åtminstone av fynden att döma. Då hade ännu inte Hällby-myntet påträffats.

Företeelsen med karon Smynt är emellertid inte helt ovanlig i vikinga-

Karon Smyntet från Hällby utgörs av en denar präglad ca 147-148 i Rom för Antoninus Pius (138-161) och väger 2,49 g. På åtsidan ses kring kejsarens porträtt i profil inskriften ANTONINVS AVG PIVS PP TR P XI och på framsidan gudinnan Salus stående vid ett altare och texten COS IIII. År 1973 tillfördes SHMM fyndet och fick inv.nr 29 896. Foto: Gabriel Hildebrand. Skala 2:1.

tidsgravar i östra delarna av Sverige. I Birka t.ex. innehöll ca 10% av de över 1100 undersökta gravarna mynt. Vid medeltidsgrävningar kan man ibland finna mynt i den begravningsficka eller i en penningpung. Även i vårt gamla bondesamhälle fick den döde med sig en färdpeng, kanske tillsammans med psalmbok och brännvin. Vid undersökningar av gravar från medeltid och senare tid hittar man emellanåt mynt i kraniet, vittnande om att man stoppat myntet i den dödes mun för att därigenom skrämma bort onda andar eller för att hindra att den döde går igen.

✱

Om själva myntet har fil. dr Lennart Lind berättat följande för mig:

Det här anmärkningsvärt väl bevarade myntet visar ett porträtt av den romerske kejsaren Antoninus Pius (138-161). Tillnamnet Pius betyder "from" och han fick det därför att han, mot andra ledande romares vilja, drev igenom att hans företrädare som kejsare, Hadrianus (117-138) skulle upphöjas till gud, vilket uppfattades som en from handling. Antoninus Pius har ett gott rykte. Han räknas som en av de "goda" romerska kejsarna till skillnad från de "dåliga" som t.ex. Nero (54-68). Myntet är daterat TR P XI på åtsidan. TR P står för TRIBUNICIA POTESTATE, d.v.s. tribunicisk makt, en kejsarlig befogenhet som förnyades årligen i december. TR P XI betyder att myntet skall dateras till december år 147 eller år 148. År 148 firade staden Rom sitt 900-årsjubileum (efter grundläggning daterad till 753 f.Kr., man firade ett år för sent). På framsidan ser man dels texten COS (= CONSUL) IIII, som visar att kejsaren är konsul, ett högt ämbete, för fjärde gången, dels en kvinnlig figur,

som i vänster hand håller ett roder ställt på en glob, i höger en skål, med vilken hon matar en orm, som ringlar sig runt ett altare och sticker upp huvudet ovanför det, i riktning mot den kvinnliga figuren. På detta sätt brukar man framställa den romerska gudinnan Salus, hälsans gudinna. Ormen, som inte var något ont väsen för forntidens romare, förknippades med hälsa och läkekonst. Ormar hölls för övrigt i hemmen på samma sätt som katter idag, för att ta råttor.

Monica Golabiewski Lannby

Litteratur

Damell, D.: Arkeologisk undersökning 1969. Fornlämning 32, Folkesta 7:1, Torshälla sn, Södermanland. Riksantikvarieämbetet. Rapport. 1973 B2.

Gräslund, A-S.: Charonsmynt i vikingatida gravar? TOR XI, 1967, s. 168-197.

Lind, L.: Roman denarii found in Sweden. 2. Catalogue Text. Stockholm 1981. Fynd nr 172.

Segerstedt T.: Mynts användning i döds-kulten. Lund Universitets Årsskrift 2:2. Lund 1907.

Sjöberg, A. & Damell, D.: Ett rikt 700-talsfynd. Eskilstuna stads museer. Årsbok 1969, s. 3-8. □

Strandbergs Mynt

&
Aktiesamlaren AB

köper och säljer

Mynt, sedlar, ordnar, medaljer, aktiebrev
äldre handlingar m.m.
charta sigillata, fornsaker m.m.

Se vår hemsida

www.aktiesamlaren-bjb.se

Arensgatan 6, Box 7377, 103 91 Stockholm
Tel: 08-611 01 10, Fax: 08-611 32 95

Kring drottning Kristinas medaljstamplar från Rom

Av Bengt Hemmingsson

Under sin tid i Rom ägnade den abdikerade drottning Kristina mycken tid åt olika medaljprojekt, varav endast en mindre del förverkligades. Slutmålet för hennes aktiviteter var nämligen en *historia metallica*, som till eftervärlden skulle förmedla hennes egen – självförhärligande – uppfattning om sina gärningar som regent och människa.¹

Flera framstående konstnärer engagerades vid skapandet av de olika medaljerna, såsom skulptören Massimiliano Soldano Benzi och gravörerna Giovanni Hamerani, Gioacchino Francesco Travani samt Giovan-Battista Guglielmada. Det dröjde inte länge innan dessa omsorgsfullt gjorda medaljer hade blivit eftertraktade samlarobjekt.

Under 1700-talet växte intresset för mynt- och medaljsamlande i Sverige. Till dels berodde detta på att den tryckta litteraturen i ämnet blev rikhaltigare. En viktig milstolpe därvidlag var utgivandet av andraupplagan av Elias Brenners *Thesaurus nummorum Sueo-gothicorum* år 1731, som med sina välgjorda kopparstick kom att användas som referensverk långt in på 1800-talet. Carl Reinhold Berchs myntbeskrivning, som utkom 1773, saknade visserligen illustrationer, men utgjorde likväl en välkommen komplettering till Brenners verk.

Berch hade i sin egenskap av chef för Antikvitetsarkivet och ansvarig för vad som idag är Kungl. Myntkabinettet, en omfattande korrespondens med tidens lärde, såväl inom som utom Sverige. En av dessa personer var Jacob Jonas Björnsthål (1731-1779), som till följd av sin språkbegåvning kom att göra omfattande resor.² Björnsthål blev docent i svensk filologi i Uppsala 1763 och i arabiska 1765. Hans akademiska karriär kröntes sedermera av en professur i österländska språk och grekiska vid Lunds universitet.

Björnsthål lämnade redan 1767 Sverige för att aldrig mer återvända. När han år 1779 avled i Saloniki i Grekland, hade han således befunnit sig på mer eller mindre resande fot under hela tolv år. Han utarbetade själv aldrig någon skildring av sina resor men förde hela tiden noggranna journaler. Dessa lades i sin tur till grund för utförliga resebrev, ställda till vänner och välgörare i hemlan-

det. En av dessa vänner, den flitige publicisten och kulturvännen Carl Christoffer Gjörwell, såg till att Björnsthåls brev gjordes tillgängliga för allmänheten efter hans död. Under åren 1780-1785 publicerades dessa i sex delar under titeln *Resa till Frankrike, Italien, Sweitz, Tyskland, Holland, England, Turkiet och Grekland* (tryckta hos A. J. Nordström i Stockholm).

År 1772 hade Björnsthåls resor fört honom till Rom. Den 4 maj skrev han ett längre brev till Berch, som bl.a. hade efterfrågat uppgifter om en ytterst sällsynt medalj, slagen av Alexander VIII över Kristinas biblioteks flyttande i Vatikanen år 1690.³ Björnsthål gick grundligt tillväga i sitt sökande. Han skrev att han gått så långt, att han *"uppspanat stämplarne til Drottning Christianas Medailler, som hon sjelf låtit göra; de kunna och stå til köps för lindrigt pris, alle stämplarne äro 32 st, nemligen 23 reverser och 9 som föreställa Drottningens Bild i olika storlek; för hvarje stämpel begäres 20 Scudi, eller 10 Ducater, de hafwa väl kostat Drottningen 10 gånger mer, men när penningar komma, vet jag vist att man får dem för 5 Ducater stycket, som för 32 gör 160 Holländska Ducater"*.

Ågaren till stamplarna var en viss Michaelè Morelli, som hade sin bostad på nella Strada di Coronari,⁴ där man skulle leta efter en skylt med namnet Aquila vera. Morelli sålde uppenbarligen på beställning även avslag i brons av stamplarna för en dukat stycket. Björnsthåls letande efter den sällsynta påvliga medaljen förde honom också till Hans Helighets egen medaljör, en medlem av den kända gravörfamiljen Hamerani.⁵ Denne hade enligt Björnsthål i sitt förvar alla stamplarna till inte mindre än *"44 Påfvars Medailler, neml. i från Martin V år 1431 till närvarande tid, som gör mer än 500 Medailler"*. Därbland fanns också *"en och annan"* över Kristina, men den eftersökta medaljen återfanns inte.

Björnsthål summerade sina efterforskningar med att konstatera, att man inalles i Rom slagit *"36 olika Medailler öfver Drottningen, af hvilka inemot 10 stämplare äro förkomne eller förstörde, de öfrige finnas som jag sagt, och äro väl conserve-rade"*.

Han fick även tillfälle att bese den av drottningen hopbragta samlingen av antika mynt, som vid denna tid ägdes av hertigen av Bracciano. Denne hade ärvt mynten av Livio Odescalchi, nevö till påven Innocentius XI, som i sin tur köpt dem av kardinal Decio Azzolinos anhöriga. Kardinalen var ju Kristinas förtrogne – och förmodligen hennes stora kärlek – under Romtiden; efter drottningens död ärvdes bl.a. myntsamlingen av honom. Den omfattade då ca 6 000 nummer, men de hade enligt Björnsthål blivit *"ansenligen förökta"*, så att detta kabinett nu räknades bland de *"förmämste och rikaste i Rom"*.⁶ Drottningens medaljstamplar blev kvar i Rom tills vidare; det skulle dröja mer än ett decennium innan ett förvärv av dem kom på tal igen.

År 1783 beslöt sig Gustav III för att göra en längre resa med slutdestination i södra Italien. Officiellt var det för att kureras sig, men enligt vad han själv uppgav, var det i själva verket för att skingra ryktena kring hans planerade anfallskrig mot Danmark.⁷ Resan skulle dock även komma att få starka influenser på Sveriges konst- och kulturliv genom de intryck som förmedlades av resans deltagare. Bland dessa fanns exempelvis skulptören Sergel; på plats i Rom fanns dock också medaljgravören Lars Grandel.

Resan anträdde den 27/9 1783, då man lämnade Drottningholm. Så snart man nådde utländsk mark föredrog kungen att resa inkognito under namnet "greven av Haga". I kungens resesällskap befann sig även Gudmund Jöran Adlerbeth (1751-1818), som sedermera kom att utnåmnas till sekreterare i Vitterhetsakademien, vilket i praktiken innebar att han blev såväl riksantikvarie som chef för Kungl. Myntkabinettet. Även han har efterlämnat en utförlig resejournal i form av brev, som dock är fiktiva. De sammanställdes långt senare av Adlerbeth på basis av en dagbok som han förde under resan.⁸ "Resebreven" bands i tre röda helmarokängband och skänktes av Adlerbeth till Gustav IV Adolf såsom ett minne av fadern. Efter diverse turer hamnade de prydliga handskrifterna i sina läckra band slutligen på Kungl. Biblioteket.⁹ År 1902 publicerade Henrik Schück en förkortad version av dem i serien *Svenska memoarer och bref*.¹⁰

För Adlerbeths del bjöd resan också på en del numismatiska begivenheter. Fördelen med att resa i kungens sällskap var ju, att portarna överallt öppnades på vid gavel.

Kungen hade också förberett sig väl inför sitt möte med påven; med sig hade han nämligen en storslagen gåva i form av 89 svenska medaljer i guld och 134 i silver, inlagda i tre specialtillverkade schatull.¹¹ Till Adlerbeths besvikelse kunde dock inte påvens mycket ansenliga numismatiska samlingar beses. Rummet där de förvarades stod nämligen under reparation.¹²

Hos hertigen av Bracciano hade man däremot bättre lycka. Den 3/4 1784 besökte "greven av Haga" hertigens palats i sällskap med Adlerbeth. I likhet med Björnsthål kunde de konstatera, att drottning Kristinas antika myntsamling var intakt och mycket imponerande. Efter att dessutom ha blivit föresädd ett par antika kaméer av god kvalitet, medgav kungen att "han såg dessa dyrbarheter som fordom tillhört Sverige med samma ögon, som Churfursten af Pfaltz-Bayern", då denne några år tidigare med blandade känslor besett det Heidelbergska biblioteket i Vatikanen.¹³ Kristinas myntsamling kom inte till vila i Palazzo Bracciano. År 1794 köptes den av påven Pius VI för 50 000 scudi, men föll kort därefter i fransmännens händer såsom krigsbyte.¹⁴

Adlerbeth fick emellertid tillfälle att bese även andra värdefulla myntsamlingar. Abbé Giraldi föresädd ett par dagar senare en svit om tvåhundra guldmynt från den romerska kejsartiden, vilka "ägde den yppersta conservation". Adlerbeth konstaterade imponerad, att "ifráñ Augustus til och med Septimius Severus fattades ingen Käjsare; sedermera var en lacune [lucka] til Gordianus, efter vars tid sviten åter fortför med mer eller mindre afbrott". Även en del rara antika silvermynt uppvissades, "hörande till Syriska och Grekiska konungarna".¹⁵

Redan tidigare under resan hade Adlerbeth fått tillfälle att bese en annan prelat's grekiska myntsamling i Rom, tillhörig monseigneur Miraudot du Bourg.¹⁶ Synintrycken blev överväldigande för honom; Adlerbeth erkände att han, som tidigare mest hämtat numismatiska kunskaper ur böcker, ej hade "nog säkert öga att med visshet urskilja om de voro äkta, ett omdöme hvari de största kännare icke sällan bedraga sig".¹⁷

Medaljstämp till frånsidan av medalj över drottning Kristinas beslut att bosätta sig i Rom. Hd 89. Foto Gabriel Hildebrand.

Via Lyon och Versailles gick resan sedermera åter till Sverige. Vad hände då med Kristinas medaljstämpar? Lägligt nog hade ju Gjørwells utgåva av Björnsthåls brev från hans italienska resa utkommit redan år 1780. Av Adlerbeths anteckningar från sin egen resa kan vi utläsa, att han tagit del av Björnsthåls erfarenheter. Sålunda uppsöktes ägaren till Kristinas medaljstämpar och ett förvärfv ägde rum. Detta meddelar Adlerbeth helt kortfattat i en not i ett av sina "brev": "Det förtjänar att anmärkas, att herr grefven af Haga under dess vistande i Rom fann tillfälle att förvärfva sig alla stämplarna till dessa hennes medaljer".¹⁸

Följande år lämnade Gustav III de inköpta stämparna till Kungl. Myntet;¹⁹ därifrån har de sedermera överförts till Kungl. Myntkabinettet.

Avslutningsvis kan vi konstatera, att inte bara det kulturhistoriska intresset, utan även skriftställerfliten förenar Adlerbeth med hans sentida efterföljare på posten som chef för Myntkabinettet. Efter att ha varit ovanligt aktiv i sitt antecknande under resan vid årsskiftet 1783/84 noterade Adlerbeth nämligen den 26/1:²⁰ "I början af denna månad kunde jag nästan säga: *Nulla dies sine linea*...."

Noter

¹ Betr. Kristinas "historia i metall", se C. Bildt: *Les Médailles romaines de Christine de Suède* (Rome 1908) s. 137 ff. Nyligen har Kjell Lekeby i ett par arbeten om Kristinas personlighet bl.a. behandlat vissa av hennes medaljer från Romtiden, se: Om drottning Kristinas storhetsvansinne. Hennes förklaring till fyra medaljer av M. Soldani Benzi (*Personhistorisk tidskrift* 1999:1) och I lejonets hjärta. *Drottning Kristina och stjärntydarna* (Sthlm 2001) s. 115ff.

² Se art. "Björnsthål, Jacob Jonas" i *Svenskt biografiskt lexikon* av K. V. Zettersteen.

³ Se del I av Björnsthåls *Resa* (Sthlm 1780) s. 535 ff.; medaljen ifråga finns beskriven hos Bildt (1908 s. 124 f. och pl. XIX: 75-76), som bekräftar dess stora sällsynthet. Bildt konstaterar att den saknas i alla de stora museisamlingarna; det av honom avbildade exemplaret påträffade han i Bodleian Library i Oxford.

⁴ Troligen den nuvarande Via dei Coronari i stadsdelen Ponte Parione.

⁵ Betr. familjen Hamerani, se Bildt 1908 s. 147ff; speciellt stamtavlan s. 157.

⁶ Dom Livio Odescalchi (1652-1713, sedan 1696 Duca di Bracciano) förvärfvade myntsamlingen år 1691; inför försäljningen trycktes en förteckning av drottningens svita mynt- och medalj-

vårdare, F. Camelo: *Nummi Antiqui... in Thesauro Christinae Reginae Suecorum & c. Romae asseruati* (Romae 1690).

- ⁷ Betr. resan, se bl.a. H. Stålhane: *Gustaf III:s resa till Italien och Frankrike* (Sthlm 1953).
- ⁸ "Dag-bok öfwer en resa genom Tyskland och Italien"; Kungl. Biblioteket (KB), signum M215.
- ⁹ "Bref af en svensk om dess resa i Italien åren 1783 och 1784"; KB signum M 216.
- ¹⁰ *Gustaf III:s resa i Italien. Anteckningar af Gudm. Göran Adlerbeth*, utg. av H. Schück (Sthlm 1902), nedan cit. "Anteckningar".
- ¹¹ T. Lindgren: Gustaf III:s medaljåvor till påven Pius VI (NNÄ 1962) s. 166ff; som en kuriositet kan nämnas, att en av de medaljer som överlämnades var slagen till minne av Jacob Jonas Björnståhl.
- ¹² "Bref", M216, del III s. 64.
- ¹³ "Dag-bok", M215, 3/4 1784; "Bref", M216 del III s. 74; "Anteckningar" (1902) s. 164.
- ¹⁴ Betr. myntsamlingens öden, se H. Gaebler: *Die Münzsammlung der Königin Christina von Schweden (Corolla numismatica, Numismatic Essays in honour of Barclay V. Head*, s. 368-86, Oxford 1906) och N. L. Rasmusson: *Mynt- och medaljsamlare inom det svenska kungahuset* (Antikvariskt arkiv 20, Sthlm 1962) s. 6-13.
- ¹⁵ "Dag-bok", M 215, 5/4 1784.
- ¹⁶ "Dag-bok", M 215, 3/1 1784.
- ¹⁷ "Bref" M216, del II s. 158.
- ¹⁸ Noten är skriven i anslutning till beskrivningen av besöket i Palazzo Bracciano; "Bref", M216, del III s. 74; "Anteckningar" (1902) s. 164.
- ¹⁹ B. E. Hildebrand: *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer*, I (Sthlm 1874) s. 301, noten; på de följande sidorna i Hildebrands beskrivning framgår av hans notiser under resp. nummer vilka stamper som överförts till Kungl. Myntet.
- ²⁰ "Bref", M216, del II s. 149; "Anteckningar" (1902) s. 100. □

Säljes

Utländska medeltidsmynt, bl. a. vikingatid. Mycket hög kvalitet. 08-665 45 49, rogers@iui.se

Numismatiska forskningsgruppen

har flyttat till nya lokaler vid Stockholms universitet: Frescati Hagväg 19B. Postadress Stockholms universitet, 106 91 STOCKHOLM. Endast post- och besöksadressen är ny. Telefon, fax samt e-post kvarstår oförändrat. □

Karl Goetz och Lusitaniamedaljen

Den 7 maj 1915 sänktes den brittiska passagerarångaren *R. M. S. Lusitania* utanför Irlands kust av den tyska ubåten *U20*. I 195 passagerare omkom i attacken. I Tyskland menade man att Lusitania i hemlighet varit lastad med ammunition till Ententen och att alla attacker mot brittiska fartyg i krigszoner var legitima krigshandlingar. Händelsen medförde att den amerikanska opinionen vändes mot Tyskland och kan eventuellt även ha bidragit till att USA 1917 gick med i första världskriget.¹

Lusitania var ett av de två skepp (det andra var *Mauretania*), som rederiet Cunard Line 1902 bestämde sig att bygga för att ta tillbaka Atlantens blå band² från det tyska skeppet *Kaiser Wilhelm der Grosse*. År 1903 lånade Cunard Line 2 600 000 pund av den brittiska regeringen mot att denna i gengäld skulle kunna kräva att få använda skeppen i nödläge, såsom under krig. 1904 påbörjades bygget av Lusitania på skeppsvarvet John Brown & Co Ltd i Glasgow, och den 7 juni 1906 sjösattes hon efter att Lady Inverclyde hade döpt henne. Lusitania var 232 m lång, 27 m bred och kunde med sina turbiner uppnå en maxhastighet på 25 knop. Skeppet var även designat för att kunna bära tolv snabbskjutande sextumskanoner.

När första världskriget inleddes ändrades Lusitanias roll. Den brittiska flottan önskade att hon skulle ha Liverpool som hemmahamn för att man skulle kunna använda henne om det behövdes. Under oktober 1914 gjorde skeppet två turer mellan New York och Liverpool och efter detta började hon trafikera sträckan mer frekvent. Efter att Lusitania den 16 januari 1915 seglat under falsk amerikansk flagg för att undvika torpedering skickade den tyska ambassaden i Washington ut en varning till New Yorks tidningar som löd:

Meddelande!

Resenärer som planerar att ge sig ut på Atlantresa är påmind om att krigstillstånd råder mellan Tyskland och dess allierade mot Storbritannien och dess allierade; att krigszonen inkluderar vatten angränsande till de brittiska öarna; att, i överensstämmelse med uttryckligt meddelande från det Tyska kejsardömetts regering, fartyg som seglar under Storbritanniens flagg, eller dess allierades flagg, kan utsättas för förstörelse på sådana vatten och att resenärer som färdas i krigszonen på Storbritanniens eller dess allierades skepp gör det på egen risk.

DET TYSKA KEJSARDÖMETS AMBASSAD, WASHINGTON, D. C., 22 APRIL 1915.⁴

Den 1 maj 1915 avseglade Lusitania, trots hoten, från New York mot Liverpool med 1959 passagerare ombord. En vecka senare var ubåten *U20* på väg hem från vattnen kring de brittiska öarna när man stötte på det inseglade Lusitania mitt i den irländska kanalen. *U20* hade i uppdrag att leta upp engelska skepp och sänka dem. Man hade tidigare sänkt skeppen *the Earl of Lanthorn*, *the Candidate* och *the Centurion*. Ubåten var kommenderad av kapten Schweiger som fattade ett snabbt beslut och gav order om att man så fort Lusitania var inom räckvidd skulle avfira en torped. Torpeden sprängde sönder Lusitanias skrov och antände förmodligen skeppets kolförråd som exploderade med följd att skeppet sjönk till botten på bara arton minuter.⁵

Den tyske medaljkonstnären Karl Goetz inspirerades av händelsen och tillverkade en medalj, som på framsidan avbildar det sjunkande Lusitania och på baksidan visar en kö med människor som väntade på att köpa biljetter från ett skelett i en Cunard Lines-biljettkassa. Över kassan kan man läsa texten "Geschäft über alles" (*Affärer framför allt*). Medaljen fick ett stort genomslag även utanför Tysklands gränser men av ett helt annat slag än Goetz önskat sig. I England började man nämligen kopiera medaljen för att visa hur grymma och skadeglada tyskarna var. Snart började det dessutom cirkulera rykten om att medaljen i förväg varit beställd av det tyska krigsministeriet. Orsaken var att Goetz daterat Lusitanias undergång till den 5 maj när hon i själva verket gick under den 7 maj.⁶

"Datumet för katastrofen är 5 maj 1915. Lusitania sänktes den 7 maj. Detta framhölls av de brittiska myndigheterna som ett absolut bevis för att sänkningen var planerad i Berlin, och att medaljerna blivit till för att bevara minnet av dådet innan det blivit utfört, och att planen misslyckades såtillvida att skeppet sänktes två dagar senare än planerat."

(*The Numismatist*: augusti 1916. 362: *Kienast*, 13, förf. övers.)

Vad tyckte då Goetz om uppståndelsen kring sin medalj? I ett brev till Dr. C. A. Schenck, ordförande i *The American Friends Service* i Frankfurt a. M., den 24 juli 1924, skrev

Den tyske medaljkonstnären Karl Goetz tillverkade en medalj, som på framsidan avbildar det sjunkande Lusitania och på frånsidan visar en kö med människor som väntade på att köpa biljetter från ett skelett i en Cunard Lines-biljettkassa. Över kassan kan man läsa texten "Geschäft über alles" (Affärer framför allt).

Åtsidesvariant av medaljen med felaktigt datum angivet. Repro ur Kienast 1967.

han: "...för mig var Lusitania [medaljen] inte ett uttryck för triumf, utan för kritik mot Cunard Line för grov försummelse. Det var bara detta som min medalj skulle visa..."⁷ Att datumet på medaljen varit felaktigt förklarade han med att han hade varit slarvig och inte kontrollerat fakta. Men vad Goetz än hade att säga, och trots att han lät tillverka en ny medalj (opus 156 A "Smear campaign in Sweden") som kritiserade engelsmännens bruk av Lusitaniamedaljen, så spreds den fortfarande i England och USA långt efter krigsslutet som ett exempel på tyskarnas barbariska natur.⁸

Att Karl Goetz med sin medalj verkligen ville kritisera Cunard Lines försummelse verkar idag troligt. Men Cunard Lines övermod ursäktar inte att den tyska ubåten U20 sänkte ett fartyg fullastat med civila resenärer med följd att över tusen människor fick sätta livet till. Goetz menade dock att skeppet i själva verket varit

lastat med ammunition och inte med mat och metall, som rederiet hade påstått, och att detta var orsak till attacken. År 1993 dök fotografen Robert Ballard ned till vraket och tog bilder för National Geographic. Ballard fann ingen ammunition i vraket men väl att det sprängts inifrån, vilket med stor sannolikhet kan förklaras med att kolförrådet exploderat. Men det kan faktiskt även betyda att Lusitania verkligen bar på en explosiv hemlig last i sitt inre.

Martin Ekdahl

Noter

¹ Nationalencyklopedin. Bokförlaget Bra Böcker AB. Höganäs 1993: Band 12, s. 505.

² Atlantens blå band var ett pris som tilldelades det skepp som korsade Atlanten på kortast tid.

³ www.titanicnorden.com/skepp/lusitania.html: 25-11-02: 1-3.

⁴ www.titanicnorden.com/skepp/lusbild/index.html: 25-11-02, förf. övers.

⁵ www.titanicnorden.com/skepp/lusitania.html: 25-11-02: 3-6.

⁶ Kienast, G. W.: *The Medals of Karl Goetz*. The Artus Company. Cleveland 1967, s 13-18.

⁷ Ibid.: 15.

⁸ Ibid.: 16-18.

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
TEL 08 - 411 08 07

Några anteckningar om fenomenet felvänd etta på Johan III:s mynt

Vasasonen Johan III regerade 1568-1592 och är inom numismatiken mest känd för sina kraftiga myntförsämringar. Under Sveriges genom tiderna värsta inflation under 1570-talet och omkring 1590 lät Johan prägla mynt av nästan ren koppar. Myntningen var omfattande och fördelade sig över ett stort antal mynttyper, vilket erbjuder goda möjligheter att belysa densamma ur en mängd perspektiv. De mynt jag beskriver här är de där den sista ettan i årtalet förekommer felvänd. Tänkbara årtal där detta kunnat vara möjligt är 1571, 1581 och 1591. Emellertid visar det sig att det endast förekommer på mynten från det händelserika året 1591. För att ge en liten bakgrund till stämningarna i landet vid denna tid återges här ett litet stycke ur *Konung Johan den III:des Chronika* (1745), daterad januari 1591:

"Til Pålen hade ock konung Johan sit bud och bref, Faderligen [sonen Sigismund var kung i Polen] begärandes veta, om någon undsättning ifrån Pålen stode til at förväntas, anten med folk, penningar eller spannemål, till örloget [kriget] emot Ryssen, som nästföljande sommar med största alfvar wille företagas: varpå konung Sigismundus svarade, sig in tet kunna något bistånd göra med folk eller annat för Tartarens infall skuld, men säger sig wilja låta handla med Ryssen om frid eller stillestånd".

Någon fred var Johan dock inte intresserad av utan förklarade – när den nyligen tillförordnade krigsöversten Maurits Grip fått mottaga en propå om ett årslångt krigsstillestånd levererad av "tweenne Ryske Majo-

1 öre 1591. Unik mynttyp i KMK och dubbelfel i ettor! Foto KMK.

rer" – att "han intet skulle beacta en sådan bönefrid, fienden till godo gjord, utan göra sitt bästa emot fienden, fast hans egen Son, konungen i Pålen, hade beslutit med de Ryssar friden. Ty uti sådan handel wille han icke vara utesluten, utan heller hafwa högsta myndigheten: och actar fördenskuld ingen för Förmyndare hwarken Son eller Broder".

Den felvända ettan på 1591 års mynt är med ett unikt undantag en årtalssiffra och då alltid den sista årtalssiffran, varför uttrycket *felvänd etta* bör tolkas likvärdigt med *felvänd sista årtalsetta*. Följande mynt förekommer med felvänd etta:

- 1 öre 1591 (se fig.), unikt mynt i KMK:s samlingar, finns således enbart med felvänd sista årtalsetta, även *valörettan* felvänd där samma puns har använts
- 2 öre 1591, även med rättvänd sista årtalsetta
- 4 öre 1591, klipping, även med rättvänd sista årtalsetta
- 8 öre 1591, klipping, även med rättvänd sista årtalsetta
- 1 daler 1591, unikt mynt i Antellska samlingen (A47), Helsingfors, finns således enbart med felvänd sista årtalsetta. Levin skriver i *Numismatiska Meddelanden XI* (1887), att sista siffran i årtalet på detta mynt är otydlig, medan Tudeer i sin förteckning av Antellska samlingen utan vidare kommentarer anger den som felvänd.

Av Levins förteckningar kan man dra slutsatsen att varianten med felvänd sista årtalsetta ingalunda är en anomali utan klart överrepresenterad i relation till de i varierande grad ovanliga mynten med rättvänd etta. Detta bekräfts också genom att studera auktionskataloger som omfattar försäljningar av dessa mynt.

Hur kan det då komma sig att man gjorde fel i så stor omfattning? Genom att återanvända punsverktygen i tillverkan av olika stammar för mynten av årtalet 1591 sparades överflödigt arbete in, vilket förklarar förekomsten av samma felvända etta i flera av ovanstående valörer. Vid en närmare studie förekommer dock ett flertal *varierande* punsar av den felvända årtalsettan hos de olika mynttyperna, vilket förklarar den stora mängden mynt med detta fel. Myntgravören Heinrich, som var verksam vid Stockholms myntverk vid denna tid, har således upprepat sitt fel åtskilliga gånger.

Hos de två mynttyper där det förekommer mynt med årtalet 1592 på 1591, nämligen 2 öre 1592 och 8 öre klipping 1592, är det alltid den *rättvända ettan* som kan skönjas under årtalet 1592. Detta indikerar att felet i de tidigaste stamarna rättats till i de senare, som sedermera punsades om till årtalet 1592. Detta strider mot gängse kronologi då det oftast är de tidiga stamarna som håller god stil; sedan degenereras mynten med förkortningar och felstavningar som följer på senare stammar. Intressant att notera är att Heinrich på den unika dalern 1591 samt på den unika öret 1591 (se fig.) använder sig av en felaktig puns för ettan, på den senare dessutom två gånger. Vad bakgrunden till detta är kan man bara spekulera i. Ännu märkligare är det att

Svenska och skandinaviska mynt och sedlar.

Stor sortering av utländska jubileumsmynt, årsset samt småmynt. Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

INTERNETADRESS:

<http://www.nmh-mynt.a.se>

**ULF NORDLINDS
MYNTHANDEL AB**

Karlavägen 46

Box 5132 102 43 Stockholm
Tel 08/662 62 61 - Fax 08/661 62 13

**KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR**

Medlem av Sveriges
Mynthandlares Förening

Köpes/Bytes

Svenska banksparbössor av metall eller papper. 073-739 10 29.
jaensson.stefan@telia.com

felen inte upphör när samme gravör senare är verksam hos hertig Karl av Södermanland och vidare även under dennes regeringsperiod som Karl IX, där de talrikt förekommer. Kanske var det detta dåliga minne som gav upphov till den lönetvist som redan 1589 uppstod mellan Heinrich och hans chef, myntmästaren Sebastian Schoras, och i form av ett domstolsbeslut noterats i Stockholms Stads tänkeböcker från samma år.

De, på sannolika skäl mistänkt, samtida förfalskningarna av 8 öre klipping 1591 i ren koppar har en mer neutral etta, stilmässigt lik den som återfinns som sista årtalssiffra på 4 öre rundmynt 1581 och valör-siffra på 1 mark rundmynt 1591: en variation på ett versalt I. De av fadern Mickel Hansson och sonen Måns Mickelsson förfalskade klippingarna med sin naiva stil når knappast upp till de Vadstenapräglade s.k. blodsklippingarnas skönhet men är ändå intressanta, då de sannolikt har samma upphovsman i Mickel Hansson. Det man frågar sig är om förfalskarna sett båda varianterna hos de äkta mynten och medvetet valt den neutrala ettan. Att förfalskarna skulle ha lagt märke till just denna detalj men missat utformningen på övriga attribut i myntbilden tämligen grovt är föga troligt men tidsmässigt möjligt, då de stått åtalade för brottet först den 14 augusti 1592.

Dennis Pettersson

Litteratur

Appelgren, T. G.: Märken hänsyftande på ämbets- och tjänstemän vid svenska myntverk. *Numismatiska Meddelanden XXI*. Stockholm 1918.

Auktionskataloger: *Ahlströms Myntauktioner AB*, Stockholm. *Auktionsverket*, Stockholm. *Spink*, London. *Schweizerischer Bankverein*, Zürich m.fl.

Ekström, G.: Myntmästaren Sebastian Schoras samt myntningen i Upsala och Stockholm 1589. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1952. Stockholm 1952.

Lagerqvist, L. O., Hirsch, H., Nordlind, U.: *Sveriges och dess forna besittningars guldmynt och riksdaler från Gustav I till Carl XVI Gustaf*, *Samling Julius Hagander*. Stockholm 1996.

Levin, A.: Beskrifning af Johan III:s mynt. *Numismatiska Meddelanden XI*. Stockholm 1887.

Girs, Æ.: Äldre handskrift återgiven av von Stierman, A. A., *Konung Johan den III:des Chronika*. Stockholm 1745.

Hagström, P. A. G.: Falskmyntning på Johan III:s tid. *Mynttidningen* 1996:5/6.

Tudeer, L. O. Th.: *Förteckning öfver Anttelksa myntsamlingen i Helsingfors svenska mynt*, III. Helsingfors 1936. □

Förslag till en ny sedel i valören 1000 kronor. Hjältekungens Karl XII pryder sedelns baksida. Foto KMK.

Förslag på 1000-kronorsedel från 1885

Under 1800-talet fanns det länge ett missnöje med de svenska sedlarna. Det var ofta banker och myndigheter som reagerade på att sedlarna var relativt lätta att förfalska. År 1884 hade man uppdagat en mycket skicklig förfalskning av rikets sedlar. Denna var så skickligt utförd att myndigheterna blev riktigt rädda. Sveriges Riksbank ville därför påskynda arbetet med framtagandet av en ny sedelserie. Flera erfarna tecknare fick i uppdrag att lämna förslag på nya sedlar.

Ett av de sedelförslag som togs fram 1885 var en 1000-kronorssedel med Moder Svea på ena sidan och Karl XII på den andra. Resultatet påminner starkt om 1890-års sedelserie med sittande Svea. Valören 1000 kronor skulle emellertid dröja ända till 1894.

Idag skulle väl Karl XII knappast ha varit aktuell på en sedel. Nej, nu är det mest kvinnor som får pryda de nya sedlarna som tex Selma Lagerlöf och Jenny Lind. Resultatet är inte heller helt fel! Under 1880-talet var det mer hjältar som gällde och Karl XII var en sådan i mångas ögon. IW

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgge samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel och fax 046-14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

ICOMON-möte i Beijing 2002

Det nionde årliga mötet för den *International Committee of Money and Banking Museums*, ICOMON, ägde rum i anrika Beijing Hotel i Peking 14-18 oktober över "Money and Banking: the Varieties of the Monetary Experience". 54 personer deltog från Kina och ytterligare 70 från resten av världen. Programmet var digert med 42 föredrag på tre dagar. Deltagarna bjöds på tre eleganta middagar: välkomstbankett, Pekinganka och middag i det kejsarliga köket i Sommarpalatset samt en avslutningscocktail. Vid alla måltider fanns många fräscha små rätter att välja på.

Efter invigningen inleddes programmet med fyra föreläsningar om kinesisk numismatik. Om mynt och myntcirkulation i Asien, antika kinesiska mynt och forntida kinesisk mynttillverkning handlade många tal de följande dagarna. Föredragen hölls på engelska eller kinesiska med simultantolkning. Ett problem var att kinesiska tycktes uttryckas mera kortfattat än engelskan – ibland hann översättarna inte med. Många kinesiska föredragshållare talade mycket högt i mikrofonen. När ett föredrag inte intresserade kineserna samtalade de i grupper eller ringde i sina mobiler. De mest intresserade åhörarna satt längst fram och oftast fungerade tolkningen från kinesiska bra.

Nästa dag inleddes med föredrag om mynt- och bankmuseer. Heike Winter berättade om en stor bankutställning öppnad 1999 i Frankfurt am Main, *Concept and Content of the Bundesbank's money museum*. I utställningen som centrerar mycket på teknik finns överraskningsmoment och interaktiva stationer. Texterna är i två nivåer, en kortare och en längre. Marta Męciewska, Kungliga Slottet i Warszawa, talade om *Exhibition of money as the best means for teaching the history of the state*.

Under eftermiddagens föredrag om "Blending of money cultures" talade t.ex. Michael Alram, Konsthistorisches Museum, Münzkabinett, Wien, om *Coins along the Silk Road*, Zhang Chi, Hebei Numismatiska förening, Hebeiprovinnsen, Kina, om *On differences between and blending of Eastern and Western monetary cultures* och Kang Liushuo, Gansu Numismatiska förening, Gansuprovinnsen, Kina, om *A talk on inflow and blending of Eastern and Western monetary cultures on the basis of ancient*

foreign coins unearthed within the territory of China.

Sista dagen började med "A forum for Chinese money". Deltagarna fick höra François Thierry berätta om den kinesiska myntsamlingens historia i Paris myntkabinett. Övriga föredragshållare berättade om tidiga kinesiska mynt, myntverkstäder och myntningsteknik.

På kvällen inbjöd Dai Zhaiqiang, viceordförande för ICOMON-mötet i Peking samt direktör för Kinas Numismatiska Museum, till farvälbankett för deltagarna i form av cocktailparty på Beijing Hotels takterrass på 19:e våningen med utsikt över hela Peking.

Efter föredragsdagarna bjöds de utländska delegaterna på två dagars exkursion. Först besöktes Kinas numismatiska museum med en stor utställning om de kinesiska mynten. Museet är beläget i ett vackert hus intill Folkets bank i Kina. Kinas Numismatiska Museum är en institution inom Kinas centralbank, Folkets bank i Kina, och kallas också Numismatiska museet i Folkets bank i Kina.

Därefter var vi inbjudna att delta i den högtidliga invigningen av Finansiella temaparken på Finansgatan i Beijing. Flera tal hölls innan det var dags att klippa röda band mellan fyra röda kudder som fyra unga damer höll. Konfetti smällde och föll ned på de röda mattorna.

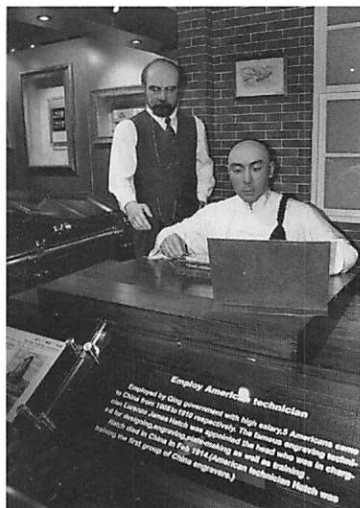
Därefter var det åter dags för ett museibesök. Denna gång i Kinas sedeltryckeri- och myntpräglingsbolag (CBPMC), som lyder under Folkets bank i Kina. De arbetar med tryckning av sedlar och andra värdesäkrade papper, myntprägling, formgivning, rening av guld och silver, tillverkning av sedelpapper och producering av myntämnen. De tillverkar även specialmaskiner och bankkonto- och datakort och speciella bankdokument. Företagets nya museum har en stor teknikutställning om Kinas myntpräglings- och sedeltryckerihistoria fram till idag. Vi fick äran att medföra våra väskor och dessutom fotografera. Det var egentligen förbjudet.

Så var det dags för ett besök i Förbjudna staden, även känt som Kejsarpalatset, den största och bäst bevarade samlingen av antika hus i Kina. Förbjudna staden uppfördes mellan 1406 och 1420 och tjänade som kejsarligt residens för 24 kejsare under Mingdynastien och Qingdynastien (1644-1911). Palatset delas i två delar av Himmelska renhetens port. På

yttre gården finns tre huvudhallar som var de officiella byggnaderna där kejsarna avhandlade statsangelägenheter. Kejsaren var alltid omgiven av rökelse – ingen skulle kunna se honom. På inre gården bodde kejsaren, kejsarinnan, barn, konkubiner och eunucker.

Sista utflyktsmålet var Sommarpalatset som är anlagt vid en sjö. Anläggningen byggdes som sommarresidens för kejsarna. För att det skulle kännas mer avkopplande målades taken grå – samma grå färg som på de traditionella bostäderna för kineserna – hutongerna. Hela veckans evenemang avslutades med middag i kungliga köket i Sommarpalatset.

Om Martina Griessers föredrag finns en artikel i SNT 2003:3, "Guldrost" på guldmynt och medaljer. Även om Niklot Klüssendorfs föredrag om Tyska jordbruksbanker – från livegendomens upphörande till moderna banker, kommer en artikel i SNT. Kanske kommer även en sammanfattande artikel om tidiga kinesiska mynt, myntverkstäder och myntningsteknik men den är inte påbörjad än...
Inger Hammarberg

Mark D. Tomasko, fristående forskare och samlare, New York, höll föredrag om den berömda amerikanske gravören Lorenzo J. Hatchs arbeten före 1908. Hatch flyttade med fyra andra amerikaner till Kina för att som chef vara huvudansvarig för design och gravering av plåtar för sedeltillverkning samt träning av den första gruppen kinesiska gravörer. Han avled i Kina år 1914. På bilden ses en stående vaxkopia av Lorenzo J. Hatch i Kinas sedeltryckeri- och myntverksmuseum i CBPMC.

Första kvällen bjöd Shi Jiliang, vicechef för Folkets bank i Kina samt ordförande i organisationskommittén för ICOMON-mötet i Beijing, på välkomstbankett i Beijing Hotels bankettsal. De kinesiska värdarna Dai Zhaiqiang och Shi Jiliang skålar med Tuukka Talvio, Nationalmuseet, Helsingfors, Thomas Lautz, Museet för Mynthistoria, Köln, och John Sharples, Museum Victoria, Melbourne under välkomstbanketten.

Torbjörn Sundquist, producent för KMK:s utställningar *Jazzmusiker på medalj*, och *Stjärnglans – filmens stora på medalj* talade om *Jazz and Cinema – experiences from two medal exhibitions at the Royal Coin Cabinet, Stockholm, Sweden.*
På bilden serveras Torbjörn Sundquist en kinesisk delikatess under välkomstbanketten, t.v. Inger Hammarberg.

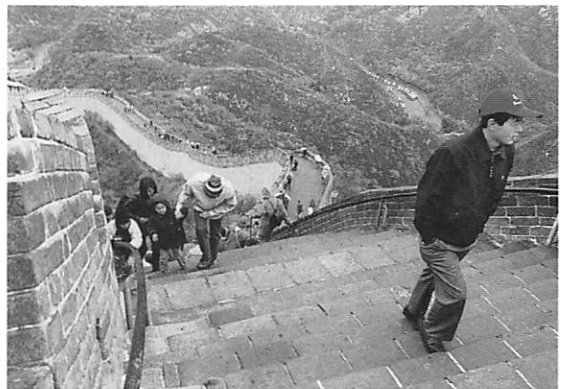
Rohaya Juli, Bank Nagara Malaysia, Kuala Lumpur, under föredraget
The influence of Chinese copper cash to Malay States coinage.

Kinas Numismatiska museums vackra hus.
I förgrunden syns de två skickliga tolkarna/guiderna.

Efter invigningen av Finansiella temaparken på Finansgatan i Beijing passade delegaterna på att samlas för gruppfoto. Under en promenad i temaparken beskådades förstoringar av kinesiska och internationella mynt.

Sista dagen besökte vi den imponerande kinesiska muren. Trapporna kunde vara mycket branta. De flesta promenerade upp till ett vaktorn med storslagen utsikt.
Foto författaren liksom föregående. □

Mynt och medaljer i bouppteckningen efter Gustav III

Samtida gravyr över Gustav III.

På operamaskeraden den 16 mars 1792 blev Gustav III skjuten bakifrån i veka livet. Den som sköt kungen var kaptenen Jacob Anckarström. Andra som var inblandade i sammansvärjningen var Ture Bielke, Claes Horn, Adolf Ribbing, Carl Fredrik Pechlin m.fl. Kungen blev svårt skadad och led av smärtorna. Efter några veckor avled han den 29 mars 1792, endast 46 år gammal.

När kungen avlidit inleddes en rad åtgärder. Själv begravningen planerades och genomfördes. Samtidigt gick man igenom den dödes kvarlätskap. Även kungligheter dras in i den juridiska processen där även en bouppteckning är nödvändig.

Självfallet ägde Gustav III ett antal äldre och nyare mynt och medaljer. En del hade han själv införskaffat, medan andra hade kommit till kungen genom arv eller gåvor. Hans mor, drottning Lovisa Ulrika, hade haft ett eget myntkabinett som 1762 övergått i statens ägo. Alla mynt och medaljer som ingick i myntkabinettet fanns fortfarande kvar i sina skåp ute vid Drottningholm vid tidpunkten för kungens död. De skulle finnas kvar där fram till sommaren 1796. Man skall emellertid inte förväxla samlingen ute i Drottningholm med de mynt och medaljer som Gustav III personligen ägde. Det var också enbart kungens exemplar som förtecknades i bouppteckningen.

Det var kammarjunkaren Gabriel Borgenstierna som visade mynten

och medaljerna för bouppteckningsmännen. Han hade hämtat dem från slottsförvaltaren som närmast haft ansvar för kungens personliga tillhörigheter.

Här nedan förtecknas de viktigaste föremålen av numismatisk karaktär:

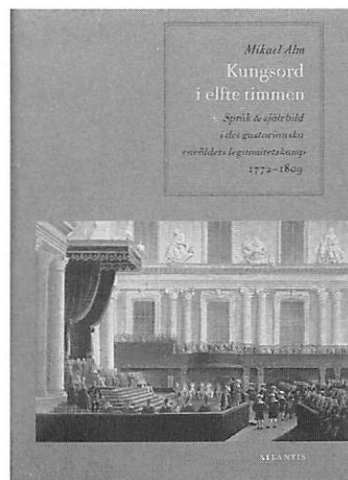
- Sex guldmedaljer över segern vid Svensksund av 12 dukaters vikt vardera.
- En dansk guldmedalj över Christian VII och drottning Caroline Mathildes förmäling.
- En guldmedalj över Gustav III:s och Sofia Magdalenas förmäling.
- Två jetonger i guld över kronprinsens (Gustav IV Adolf) respektive hertigen av Smålands födelse.
- En romersk dukat och en Louis d'or.
- Tre större och fyra mindre silvermedaljer över segern vid Svensksund.
- Nio silvermedaljer över olika ämnen som t.ex. kronprinsens dop 1778.
- En stor medalj över Bankens jubelfest 1768 (Adolf Fredrik, Hd 45).
- Tre små jetonger över Gustav III:s kröning förvarade i ett fodral.
- En silvermedalj visande Gustav III:s och änkedrottningens bröstbilder. Medaljen är utgiven av Vitterhetskademien (Gustav III, Hd 111).
- 24 medaljer över konungens karusell på Drottningholm 1785 (Gustav III, Hd 64).
- Tre medaljer över Rudenschöld, Adelcrantz och Berch.
- Två spanska och två tyska jetonger. En liten låda med en svensk regentlängd i form av silvermedaljer utförda av Enhörning. Av samma konstnär även en "silhuett" i guld över Gustav III.
- En skruvtaler i silver med innehåll bestående av kartor över Fredrik den stores fältslag.
- Ett kabinett innehållande ryska mynt av både högre och lägre valörer. Samtliga mynt förvarades på tolv utdragslådor.
- 52 gamla romerska silverdenarer samt ett romerskt guldmynt.
- 70 åttkantiga speljetonger i silver.
- 41 runda speljetonger i silver samt 16 förgyllda.
- 96 speljetonger som använts på Gripsholms slott.
- En fransk medalj samt 83 "romerska jetonger" i brons (boupptecknarna ansåg dessa sakna värde).

Flertalet medaljer i guld och silver över sin egen regering hade Gustav III skänkt till myntkabinettet på Drottningholm redan under sin levnad.

Ian Wiséhn

Källa

Kungliga och furstliga arkiv, K 50. Ur bouppteckningen efter Gustaf III, Riksarkivet. □

Stipendium till författare av medaljbok

Svenska Akademien har tilldelat fil. dr Mikael Alm det s.k. Gustavianska stipendiet för år 2003. Bakgrunden är naturligtvis Mikael Alms doktorsavhandling *Kungsord i elfte timmen. Språk & självbild i det gustavianska enväldets legitimitetskamp 1772-1809*, som utkom på Atlantis förlag 2002. Boken är mycket intressant för alla som vill veta mer om t.ex. Gustav III:s medaljprojekt.

Det kan också nämnas att Mikael Alm var en av författarna till boken om *Skärsgårdsflottan*, som utkom 2001. Även i den boken tar Alm upp ett medaljämne, nämligen "Bilderna av kriget. Från Puumala till Värälä i Gustav III:s medaljhistoria".

Vi gratulerar Mikael Alm för det fina och hedrande stipendiet! IW

Auktion 115 31 maj 2003 Hotel Anglais

Från myntavdelningen kan nämnas:

Plåtmynt: 2 DSM 1682

Pollettavdelning med bl. a

Larsbo Bruk: 2 kannor öl RR

Medalj: Carl Milles
Stockholmia 55 i guld.

Visning: 26-29 maj i våra lokaler.

**Frimärkshuset
Skandinavisk Filateli AB**

Humlegårdsgatan 13

114 46 Stockholm

Tel: 08-661 74 50

Norska nödsedlar från maj 1940

Natten till den 9 april 1940 angriper Tyskland Norge. I Narvik sänks pansarskeppen *Eidsvold* och *Norge*, och i Oslofjorden sänks den tyska kryssaren *Blücher* vilket ger kung, regering och Storting tid att fly från Oslo. I Elverum beslutar Stortinget på kvällen att överlämna sin myndighet till regeringen så länge Norge är i krig.

Kampen mot den tyska övermakten blir heroisk och tidvis intensiv. Flera städer utsätts för tyska bombningar. Narvik återövräs av norska och franska trupper, men de allierade tvingas snart ge upp kampen. Hitler utnämner en pålitlig nazist, Joseph Terboven, till rikskommissarie i Norge. Kungen och regeringen lämnar Norge via Tromsø för att fortsätta kampen från Storbritannien. Terboven förklarar kungen avsatt och förbjuder alla partier utom Nasjonal Samling.

Under dessa kritiska och förvirrade majdagar uppstod stor penningbrist i olika delar av landet. Större företag, affärer, kommuner etc lät trycka egna papperspengar. Dessa användes emellertid endast under en kortare tid. Totalt utges ett åttiotial olika sedlar och valörer under den här aktuella tiden. Senare utgavs en rik flora av s.k. kreditmärken som fungerade under ockupationstiden.

Bland Kungl. Myntkabinetts samling av norska sedlar finns olika exempel på nödsedlar från 1940. Här presenteras tre av dem, som gott kan tjäna som illustration för den ekonomiska situationen i Norge direkt efter tyskarnas intrång i landet.

Ian Wiséhn

Litteratur

Fougner, S., Nødpenger i Norge 1940.

Statsøkonomisk Tidsskrift 1941, s. 1-31.

Rønning, B., *Norges mynter og penge-sedler etter 1874*. Stavanger 1972.

Skaare, K., *Norges mynthistorie*. Bind 2, Otta 1995, s. 145ff.

Svarstad, C., *Norske mynter og sedler under krigen*. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1946:3, s. 45-48.

Köpes/Bytes

Wismar 3 Pfennig 1715-1840.

S-O Andersson 0155-26 96 16.
skilling.s-oa@telia.com

Nº 3519 Lit. B

10

Ihendehavargjeldsbrev.

Seinast 3 — tre — månader etter at det er vorte fred for Noreg i den strid som landet vårt no er blanda inn i, utbetalar Den Norske Stat mot dette gjeldsbrevet til ihendehavaren

10 — ti — norske kroner.

I mellomtid vert dette gjeldsbrevet nytta som vanleg betalingsmiddel.

Voss, den 14. april 1940.

Överstkommenderande på Vestlandet.

Litr. B

10

Nº 3519

1. Överstkommenderande på Vestlandet, Voss, 10 kroner Lit. B, nr 3519, utgiven 14 april 1940. Även valörerna 100, 50 och 5 kroner utgavs. Dessa nödsedlar var avsedda för de norska styrkorna på Vestlandet. Undertecknare var den militäre befälhavaren på Vestlandet, generalmajoren W. Steffens. 150 x 95 mm.

Nº 05361

NARVIK SPAREBANK

NARVIK SPAREBANK — NARVIK

betalar mot denne anvisning til Narvik kommune eller ihendehavaren

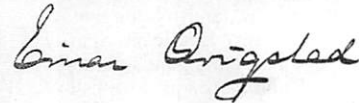
— Kroner fem. —

Narvik, den 15. mai 1940.

NARVIK SPAREBANK

Kun gyldig med anvisningens beløp i rødt bankstempel. —

Inv. 22550

2. Narvik Sparebank, 5 kroner, nr 05361, utgiven i Narvik 15 maj 1940. Även valören 10 kroner utgavs. KMK:s exemplar har inv.nr 22 550 och är en gåva från Sven Åman, 1940. 135 x 80 mm.

Nº 4068 B

Kr. 5,-

Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag.

erkjenner å skylde innehaveren av denne anvisning

— Kroner fem —

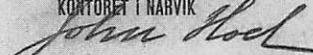
som utgjør opplyent arbeidslønn eller godtgjørelse for annen ytelse.

Narvik den 11. mai 1940.

LUOSSAVAARA-KIIRUNAVAARA AKTIEBOLAG

KONTORET I NARVIK

Inv. 22550

3. Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag, 5 kroner, nr 4068 B. Även valören 10 kroner utgavs liksom varianter på sedeln. Sedeln har inv.nr 22 550 och är en gåva från Sven Åman, 1940. 195 x 80 mm.

Några aktiebrev från Uddevalla-Vänersborg-Herrljunga Järnvägs Aktiebolag

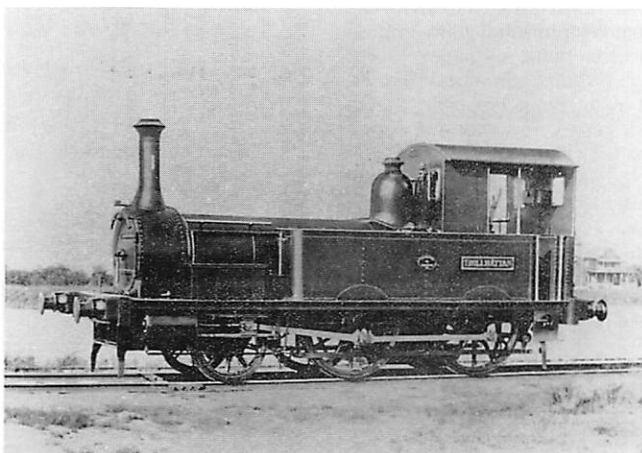
Bland de mer spännande aktiebrev är de som har vinjettframställningar som visar någon typ av verksamhet, t.ex. ångbåtar, fabriksbyggnader, hamnar och ånglok. Vad gäller den senare typen av aktiebrev kan ägarbeviset för Uddevalla-Vänersborg-Herrljunga Järnvägs Aktiebolag tjäna som ett gott exempel. På första emissionens aktier från 1864 finns just ett ånglok med en kolvagn. Framför loket finns tre vapensköldar från de tre orterna i bolagsnamnet samt ett språkband. Aktiebrevet har nummer 4213 och betalades med 100 riksdaler riksmünt av den förste innehavaren (lantbrukaren Lars Larsson). Värdehandlingen är tryckt hos Meyer & Köster i Göteborg.

År 1920 utgavs ytterligare ett aktiebrev med ett för tiden traditionellt utseende, d.v.s. mer som ett säkerhetsstryck. Förutom en vacker ram med dekorationer finns, som bakgrund till bolagsnamnet, ett bevingat vagnshjul under ett moln. Aktien kunde den gången köpas för 100 kronor. Dessa senare aktiebrev ersatte de äldre från 1864.

Bolagets tillblivelse var helt och hållet ett verk av landshövdingen i Älvsborgs län, greve Eric Josias Sparre. Han var en nästan gigantisk kraftnatur, såväl andligen som kroppsligen. Han ägde också en orubblig energi och bergfast vilja som trotsade alla hinder. Sparre var riksdagsman åren 1844-1886. Han var född i Gävle 2 mars 1816 och avled genom olyckshändelse på grund av en skenande häst 17 juni 1886 i Vänersborg.

Vänersborgs station på 1870-talet.

Lokomotivet N:o 1 "Trollhättan", som kostat bolaget 31 700 rdr rmt.

MYNTKROGEN

LUNCHER – MIDDAGAR – FESTER

Slottsbacken 6, Gamla stan

Tel. 08-10 45 90 – Fax 08-22 43 90

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)

+ fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nålmärken, medaljer*

Öppet: vard. 11-17, fred. 11-15, lörd. 11-14

Aktiebrev från 1864 med en fin bild på ett ånglok.

allmänheten för planerna. På hösten samma år kom man fram till att lämpligaste järnvägssträckan skulle vara Uddevalla-Vänersborg-Herrljunga. Järnvägen byggdes åren 1864-1868. Planen var att Karl XV skulle inviga järnvägen, men hans hälsa hade blivit svag. Därför gick greve Sparre in och tog över den sysslan. Det gjorde han den 16 oktober 1867 med orden: "... hvilken dag våra efterkommande skola bevara i tacksam minne, ty den dagen öppnades högtidligen den jernbana, som skall bilda epok i dessa traktors utvecklingshistoria."

Järnvägssträckan hade en längd på 92 km. Den ombyggdes 1900 från smalspår, förstärktes 1940 och elektrifierades 1949. IW

Litteratur

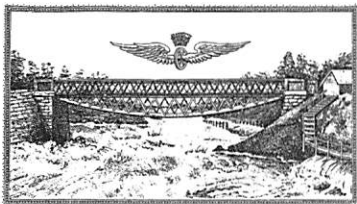
Kristiansson, S., *Uddevalla-Vänersborg-Herrljunga Järnvägsaktiebolag 1923 30/6 1940. Minneskrift. Uddevalla 1940.*

Wallin, J., *Uddevalla-Vänersborg-Herrljunga Järnvägsbolag 1863 25/9 1923. Minneskrift. Vänersborg 1924.* □

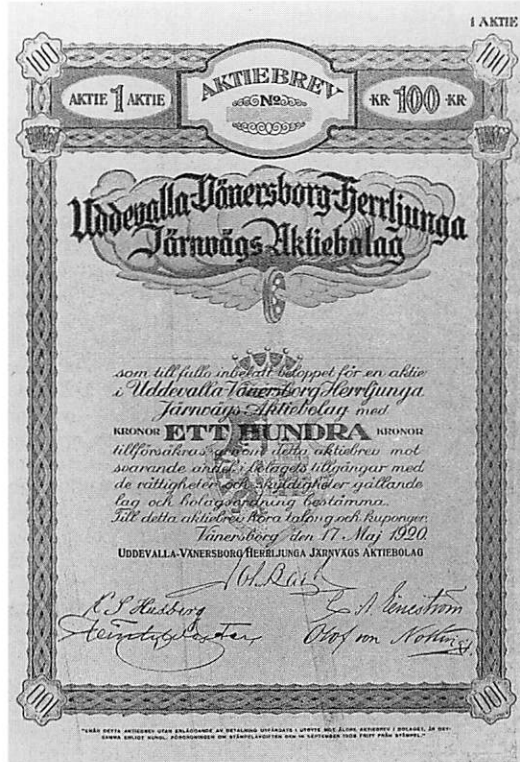
Foto Jan Eve Olsson, RAÄ.

Sparre lyssnade på önskemålen som fördes fram av länets innevånare rörande byggandet av en järnväg. Även i Värmland fanns det stora förhoppningar om effektivare transportsätt. Redan 1840 hade bruks- och skogsägare i Värmland föreslagit en järnväg från Vänersborg till Uddevalla. Det handlade då mest om transporter av järn och trä. Anledningen var de höga avgifterna vid Trollhätte kanal och i Göteborgs hamn samt kanalens långa stängningstid, ca 4 månader under vintern. Även senare kom en rad olika planer på järnvägsbyggen.

År 1862 inbjöd Sparre till möten på ett antal platser för att intressera

En järnvägsbro över en fors. Vinjett från järnvägens fribiljetter.

Aktiebrev från 17 maj 1920, 100 kronor.

Framtidsfunderingar kring föreningens verk- samhet

Det kan ibland vara nyttigt att fundera kring den verksamhet som man bedriver. Detta gäller både företag och föreningar. Det är också av den anledningen som SNF:s styrelse tagit initiativ till ett s.k. Estradsamtal om hur föreningen bäst skall kunna främja numismatik och myntsamlande. Den 19 februari samlades därför ett antal intresserade personer på Banérgatan 17 i Stockholm för att dryfta olika frågor.

Samtalet kretsade kring tre frågor: mötesverksamheten, auktioner och Svensk Numismatisk Tidskrift.

När det gäller mötesverksamheten konstaterades att föreningen enligt sina stadgar har sitt säte i Stockholm. Alla är naturligtvis glada över de fina lokaler som vi förfogar över, men de kan ju inte utnyttjas fullt ut av alla medlemmar som bor i övriga Sverige. Lokalerna kan inte användas lika spontant som kanske vore önskvärt. Med detta menar vi att alla föredrag och övriga aktiviteter först måste utannonseras i vår tidskrift. Om detta inte sker blir alla medlemmar utanför Stockholm mer eller mindre utestängda. Detta kan inte en riksförening acceptera. På samma sätt blir det bekymmer om man vill ordna med smärre auktioner på Banérgatan. Då måste auktionslistan också bli tillgänglig utanför Stockholm. Med detta sagt kan vi konstatera att det finns ett uttalat intresse för föredrag inom föreningen. En del medlemmar vill förlägga dessa under veckodagarna, särskilt då under vår och höst för att de då inte skall gå miste om helgdagar på landet. Andra medlemmar vill ha föredragen på helgerna för att de då har möjlighet att resa till Stockholm. Ett annat bekymmer för de flesta föreningar är att finna goda och villiga föredrags-hållare.

Styrelsen för SNF har en positiv inställning till auktioner. Den främsta tillgången är naturligtvis Sven Svenssons efterlämnade samling. Det finns fortfarande en del spännande material som skall säljas på auktion. Just nu är målsättningen den att föreningen skall klara två auktioner per år. Man tänker sig då en auktion till årsmötet och en i samband med Myntets dag, sista lördagen i november. Det finns även tankar om att försöka få till stånd enklare auktioner bestående av enbart pollettmateria-

Ny utställning på Kungl. Myntkabinettet

”Visa mig vägen...” – heliga Birgitta 700 år

Den heliga Birgitta uppmärksammas med en utställning den 20 maj t.o.m. 7 oktober. Det är 700 år sedan hon föddes i Finsta i Roslagen. Utställningen vill spegla ekonomiska villkor under 1300-talet både i Sverige och ute i Europa.

Den heliga Birgitta begav sig ut på flera pilgrimsfärder, både norrut och söderut. Utställningen vill ta besökaren med på en pilgrimsfärd genom museet. Se skatter längs pilgrimsleden till Nidaros och möt den heliga Birgittas bild på medaljer, jetonger och radbandspenningar. □

Auktioner

Maj:
5-10 Thomas Høiland Auktioner A/S,
København

terial – kanske med enbart postbud. Men som alltid vilar verksamheten på frivilliga krafter som dessutom är oavlönade. Om de personella insatserna fungerar kommer auktionerna att fortsätta utan problem.

Det fanns ingen uttalad kritik mot vår tidskrifts nuvarande utformning. Det kunde enbart konstateras att Svensk Numismatisk Tidskrift är beroende av medlemmarnas artiklar. Det finns inga avlönade författare, och det är därför svårt att ”beställa” artiklar med viss inriktning. Tidskriften blir det som medlemmarna gör den till! Det föreslogs emellertid att SNT skall ta emot radannonser från medlemmarna utan någon kostnad. Detta mottogs positivt av de närvarande vid mötet på Banérgatan. Förslaget har nu också genomförts av SNT:s redaktör.

Föreningens styrelse vill fortsättningsvis ha årsmöten som förläggs på andra platser i landet. Ett förslag är att ha årsmöte i Stockholm vartannat år och för övrigt söka sig till andra orter.

LOL & IW

Utställningar

3:e Internationella medaljbiennalen i Seixal

Den tredje internationella medaljbiennalen kommer att hållas i Seixal, Portugal, mellan den 22 november 2003 och 17 januari 2004. Som tidigare är det Seixals stadsfullmäktige som arrangerar den. Syftet med biennalen är att stimulera, främja och sprida den moderna medaljen. Två priser kommer att delas ut: ”Stora Priset” och ”Innovationspriset”, det sistnämnda för ny teknik och nya material.

Inbjudna är alla utländska och portugisiska medaljkonstnärer. För att kunna delta gäller följande: varje medaljkonstnär får lämna in högst tre medaljer, som inte får vara äldre än två år. Man måste skicka in verken senast den 31 juli 2003 (se nedanstående adress). Utställningen invigs den 22 november. All information finns i broschyren som medföljer anmälningsblanketten, vilken kan erhållas på följande adress:

III International Biennial of Contemporary Medal-Seixal

Câmara Municipal do Seixal
Divisão de Acção Cultural
Fórum Cultural do Seixal
Quinta dos Franceses
PO-2840-499 Seixal
Portugal
Tel: 21 222 64 11/2/7
Fax: 21 222 64 18
E-post: teresa.re@cm-seixal.pt
www.cm-seixal.pt

Anmälningsblanketten samt information kring biennalen finns att ladda ner på engelska under följande internetadress:

www.cm-seixal.pt/cult/cult_bien-
nal_english.html.

MAV & LLJ

Enskilda
SNF-medlemmar
erbjuds gratis annons
att köpa, sälja eller byta
samlarobjekt.

Högst 110 tecken (tre rader)!

mgj@myntkabinettet.se

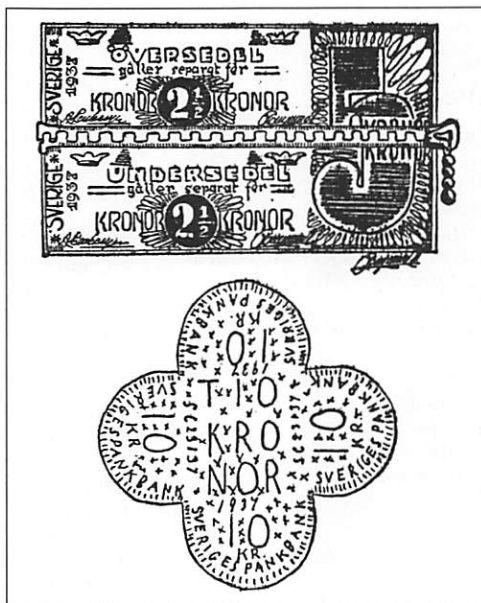
”Självväxlande femma”

Som bidrag till den teckningstävlan om nya svenska sedlar anordnad av *Stockholms Tidningen* 1937 inkom till sagda tidning vidstående två förslag och publicerades den 28 januari 1937. Båda förslagen föll redaktionen på läppen och belönades med tre kronor vardera. Man noterade också att 6.985.007.395 kronor i nyritade svenska riksbankssedlar inkommit till tidningen och att ”hr Wigfors” (finansminister vid denna tid) nog kunde behöva lite ”klöver”.

Den självväxlande femman är försedd med blyxtlås för att lätt kunna förvandlas till 2 x 2:50 kronor med sin översedel och undersedel. Det tänkta materialet till denna finurliga femma är dock obekant. Den klöverformade tian med texten SVERIGES PANKBANK 1937 vittnar väl mera om förslagsställarens egen ekonomiska situation och finansiella framförhållning. Han (hon?) tycks ha ont om pengar men hoppas på tur genom sitt fyrklöversförslag som ju ska innebära lycka och välgång.

Benämningen klöver för pengar fanns för övrigt med redan år 1769 i *Stockholms Post Tidningar*; där man skriver om klöver och penninggräs. Och pank (att vara utan pengar) kommer av pankrutt, dvs bankrutt, och franskans *panquerot*.

MGL

**Bli medlem i
SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGEN**

Årsavgiften är 200 kr, juniorer (under 20 år) 100 kr.
Som medlem får Du SNT automatiskt.
Du kan också enbart prenumerera på tidningen.
Det kostar endast 160:- för åtta nr per år.

SVENSKA MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 21 företag i tio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

B. Ahlström Mynthandel AB
Rådsmansgatan 21
Box 26033, 100 41 STOCKHOLM
Tel. 08-10 10 10, Fax 08-678 77 77

Antikboden
Kyrkogatan 2, 222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

Dala Mynt- och frimärkshandel
Box 5031, 791 05 FALUN
Tel. 023-142 50

Karlskrona Mynthandel
Hantverkaregatan 11, 371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73

Kronans Mynt
Västra Hamngatan 6, 411 17 GÖTEBORG
Tel. 031-13 55 81

Rune Larssons Mynthandel
Stora Brogatan 14, Box 98, 503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

Lunds Mynthandel
Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69

SVENSKA MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19 507, 104 32 Stockholm, Tel. 08-673 34 23, Fax 08-673 34 23

AB Malmö Mynthandel & Vykortsantikvariat
Sven Gunnar Sandberg
Kalendegatan 9, 211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

Myntinvest Corona
Östra Storgatan 20, 611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25

Mynt & Medaljer
Sveavägen 96
Box 195 07, 104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

Myntsamlarnas Postorder
Hyhult 6, 340 10 LIDHULT
Tel. 035-801 04, Mobil 070-536 05 38

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Karlavägen 46
Box 5132, 102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13

Norrtälje Mynt AB
Nils Ferlins gränd 1
Box 4, 761 21 NORRTÄLJE
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

Pecunia HB
Farinvägen 8, 245 33 STAFFANSTORP
Tel. 046-25 21 19

J. Pedersen Mynthandel
Norra Strandgatan 30
Box 1320, 251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 503 33 BORÅS
Tel. 033-41 24 96, Fax 033-41 87 55

Selins Mynthandel
Regeringsgatan 6, 103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, Fax 08-411 52 23

Strandbergs Mynthandel
Arsenalsgatan 6
Box 7377, 103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, Fax 08-611 32 95

Tamco Numismatics
Box 6235, 102 35 STOCKHOLM
Tel./fax 08-650 0342

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11

Håkan Westerlund Mynthandel
Wasagatan 42, 111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, Fax 08-21 21 96

VISA MIG VÄGEN

HELIGA BIRGITTA 700 ÅR
28 maj - 7 oktober

En vandring genom mynt
medaljer och jetonger
speglar Birgittas
betydelse i
nutid och
samtid

KUNGL. MYNTKABINETTET
Slottsbacken 6, Stockholm. www.myntkabinettet.se